

ARTICLE

Metafory korupce v českých online médiích¹

Metaphors of corruption in Czech online media

IVA ŠTĚPÁNKOVÁ²

Faculty of Arts, University of West Bohemia, Plzeň, Czech Republic

Abstract

The article builds on existing research on corruption metaphors in different national/linguistic contexts to establish what kind of corruption metaphors are used by Czech online media and to what extent, and how these metaphors may emphasize or, on the contrary, obscure the essence of particular forms of corrupt behaviour. In doing so, the text also contributes to the debate on how the media may influence the social perception of corruption. The metaphors used have implications for our understanding not only of corruption itself but also of anti-corruption measures. When the media describe corruption as a cancer, they are telling us through this metaphor that corruption is invasive, destructive and needs to be eliminated, which resonates with the concept of disease and cure. By analysing metaphors in more than 2000 media texts published in 2023, the paper shows some similarities of the Czech context with existing international evidence (in particular, the relatively low number of metaphors, which were present in only 13% of the texts analysed) as well as some differences (for example, the high prevalence of war metaphors and fewer metaphors associated with the theme of disease).

Keywords

Corruption, metaphors, Czech online media, source domains, target domains

DOI: <https://doi.org/10.21062/cejp.2024.003>

How to cite: Štěpánková I. 2024. "Metafory korupce v českých online médiích." *Central European Journal of Politics* 10 (1): 15–47. doi:10.21062/cejp.2024.003

---

¹ Text vznikl za podpory projektu SGS (č. 2024-019) „Podpora odborného rozvoje studujících Katedry politologie a mezinárodních vztahů na doktorském a navazujícím magisterském stupni.“

² **Corresponding author:** Iva Štěpánková, Faculty of Arts, University of West Bohemia, Jungmannova 1, 301 00 Plzeň, Czech Republic. E-mail: istepank@students.zcu.cz

1. Úvod

Postavení korupce jako významného veřejného a politického tématu je evidentní v rozsáhlém sociálněvědním výzkumu (viz např. Mungiu-Pippidi a Heywood 2020; Ledeneva a kol. 2017; Heywood 2018; de Vaal a Ebben 2011; Rothstein 2013; Lucey a kol. 2023). Výzkum korupce je rozsáhlý i v českém prostředí (srov. Školník 2021), i když záběr témat a přístupů zůstává v českém případě poněkud omezený. Jen minimální pozornost je např. věnovaná diskurzivní konstrukci pojmu korupce, respektive v obecnější míře studiu korupce z konstruktivistických perspektiv. Příkladů textů, které by se věnovaly konstrukci korupce a významům jí přisuzovaných, příliš nenalzáme (viz např. Kupka a Naxera 2023). Tato mezera v literatuře poskytuje impulz k mé práci, která přispívá do debaty o konstrukci pojmu korupce, konkrétně v prostředí online médií.

Pro pochopení komplexnosti korupce je klíčové zkoumat, jak ji konceptualizujeme skrze metafory. Ty představují klíčový nástroj pro transformaci abstraktních myšlenek o korupci do srozumitelnější podoby. George Lakoff a Mark Johnson předpokládají, že naše myšlenkové vzorce jsou ze své podstaty metaforické, aniž bychom si to plně uvědomovali. Metafory jsou nejenom jazykovým nástrojem, ale také zrcadlem našeho kognitivního systému, formujícího naše postoje, hodnoty a chápání světa (Lakoff a Johnson 2002: 15–16). K teorii metafor přispívá svou prací také Gibbs (1992), dále pak Steen (2002) přináší kognitivní přístup k identifikaci metafor v jazyce. Stejně jako u jiných politických metafor i v případě korupce se metaforický jazyk stává nástrojem, který překládá abstraktní realitu do konkrétních termínů, čímž usnadňuje komunikaci a formuje kolektivní chápání tohoto jevu společností.

Jedním z klíčových témat výzkumu konstrukce pojmu korupce jsou metafory korupce na různých úrovních, například v médiích. Když média popisují korupci třeba jako rakovinu, sdělují nám zkrze tuto metaforu to, že korupce je invazivní, destruktivní a nutná k odstranění, což rezonuje s konceptem choroby a léčby. Pokud je k ní společnost nepozorná, šíří se všude, někdy ve spojení s jinými formami sociální rakoviny, jako je organizovaný zločin. Stejně tak ve svém výzkumu popsaly metafory korupce Bratu a Kažoka (2018). V mediálním zobrazení korupce je podle jejich výzkumu nejčastěji využívána metafora nemoci, která může nabývat různých forem, jako je například virus nebo parazit. V tomto rámci je korupce vnímána jako složitá nemoc, která „otravuje“ prostředí (Bratu a Kažoka 2018: 62–63; Forsberg a Severinsson 2015: 454).

Studium těchto metafor předpokládá nejen rozluštění klíčových aspektů korupce v novinářském jazyce, ale též odhalení podtextů, které formují kolektivní povědomí o tomto společenském fenoménu. Tímto způsobem se tento článek zaměřuje na hlubší pochopení spojení mezi konceptuálními metaforami a mediálním diskurzem v současném společenském kontextu.

Tento text se zaměřuje na analýzu metaforických výrazů používaných v českých online médiích k popisu korupce. Jeho cílem je v návaznosti na existující tradici analýzy

metafor korupce v různých národních/jazykových kontextech (viz Bratu a Kažoka 2018; Chiluwa 2007; Isaza a Ossewaarde 2021; Isyaku a kol. 2016; Negro 2015) zjistit, jaké metafory korupce a v jaké míře jsou využívány českými online médii a jak tyto metafory mohou zdůraznit nebo naopak zamlžit podstatu jednotlivých podob korupčního jednání. Tím zároveň text přispívá do debaty o tom, jakým způsobem dokáží média ovlivnit společenské vnímání korupce.

Článek je strukturován následovně: nejprve jsou představena teoretická východiska spojená s konstruktivistickými přístupy ke korupci s důrazem na (mediální) metafory korupce; následně jsou představena vstupní data a metodologický postup analýzy; v ústřední části jsou prezentovány výsledky analýzy jednotlivých metafor; které jsou v závěru diskutovány v širším kontextu.

2. Výzkum korupce – její definice jako problém?

V kontextu současného společenského a politického dění nabývá téma korupce vyšší relevance, a to nejen v rámci vědeckých diskusí, ale také v každodenním životě občanů. Definovat pojem korupce se však stává náročným úkolem, a to kvůli jeho rozsahu a komplexnosti. Centrálním prvkem korupčního chování je tedy často hledání finančního prospěchu, přičemž se jedná o formu reciprocity za změnu či zaujetí rozhodnutí ve prospěch konkrétních zájmů či vlastního obohacení (Collier 1999). Při definování tohoto pojmu je využíván převážně pozitivistický přístup, kdy je tradičně kladen důraz na objektivní definice a měření korupce. Tento přístup se opírá o snahu identifikovat konkrétní činy a situace, které by bylo možné jednoznačně označit jako korupční. V tomto rámci je korupce chápána jako předem daný jev, který lze měřit a analyzovat pomocí objektivních kritérií (Collier 1999; Kupka a Naxera 2023: 9). Naopak konstruktivistický přístup zahrnující perspektivu Marka Granovettera přistupuje k definici korupce s ohledem na její sociální konstrukci. Granovetter zdůrazňuje, že korupce není pouze „přirozeným“ jevem, nýbrž se jedná o „sociální“ fakt (dle Tänzler a kol. 2012: 1). Tím chce autor poukázat na to, že korupce je formována a ovlivňována sociálními interakcemi, normami a strukturami, což vyžaduje zkoumání jejích kořenů a souvislostí v rámci sociálního kontextu.

Spojením těchto dvou přístupů lze získat komplexnější pohled na fenomén korupce. Zatímco pozitivistický přístup nabízí racionální a měřitelný rámec pro identifikaci korupce, konstruktivistický přístup zdůrazňuje, že korupci nelze vnímat jako objektivně daný fenomén, ale spíše jako koncept, jehož chápání a interpretace se liší v závislosti na kontextu a diskurzu. Zjednodušeně řečeno, konstruktivistický přístup říká, že existují určité jevy, které by mohly být vnímány jako korupce, ale to, zda je tak označíme, je podmíněno konkrétním diskurzem.

Definovat však pojem korupce je velice složité i vzhledem k tomu, že existuje široké spektrum odborných studií o korupci, v nichž se vyskytují stovky navržených

definic tohoto složitého pojmu. Absence jednotné definice korupce je jedním z faktorů, který brání vytvoření obecné teorie korupce. Vzhledem k tomu pravděpodobně nikdy nenajdeme uspokojivou jednotnou definici. Právě proto také obtížnost hledání úplné a univerzální definice označují někteří autoři stejně jako Michael Johnston „definiční bažinou“ (cit. dle Liu a Chen 2020: 5). Vzhledem k tomu, že existuje mnoho protichůdných definic korupce, zdůrazňují Lancaster a Montinola (2001: 6), že problémy s definicí, operacionalizací a měřením korupce omezovaly většinu vědců na zaměření se pouze na studie jednotlivých korupčních případů.

Nye (1967: 419) přišel s dnes již klasickou, široce používanou definicí. Podle něj je korupce „chování, které se odchyluje od formálních povinností veřejné funkce [úřadu] z důvodu soukromého (osobního, blízké rodiny, skupiny lidí se společným zájmem), majetkového nebo statusového prospěchu, nebo porušuje pravidla zakazující uplatňování určitých typů soukromého vlivu“. Tedy jednoduše by se dalo říci, že jde o zneužití veřejné funkce k soukromému prospěchu (Kaufmann 1997: 114; Karklins 2015: 4). Idea v tomto prohlášení je jednoduchá, ale zásadní. Tvrdí, že veřejná moc svěřená úředníkům by měla sloužit veřejnému dobru, nikoli osobním zájmům samotných úředníků. Dalším základním konceptem je demokratický princip jasně definovaných veřejných rolí politiků a správců, kteří jsou odpovědní těm, kterým vládnou (Karklins 2015: 4). Podle poslední zmíněné definice tedy jde o chování, kdy je přijímán osobní zisk či prospěch jiný než plat. Někteří autoři zmiňují, že se však nemusí jednat jen o finanční obohacení. Úředníci mohou vyměnit veřejnou moc za soukromý zisk, kdy získají různé formy laskavostí, výhody, sexuální služby, zvýšení postavení, prestiže, přístup k informacím nebo zvýhodnění pro sebe či svou rodinu (např. přijetí dítěte na prestižní školu, i když nesplňuje podmínky pro přijetí) (Graycar 2015: 89; Karklins 2015: 4). Tyto definice však postrádají historickou a kulturní neutralitu, jež je pro konstruktivistické přístupy zásadní.

Korupce tedy může být chápána z mnoha hledisek. Jeden soubor definic hovoří o korupci jako o chování veřejných činitelů, které se odchyluje od veřejného zájmu a od uznávaných morálních norem, kdy je korupce označována za delikventní chování (Brooks 1909: 1; Lancaster a Montinola 2001: 6). Další pohled na korupci se soustřeďuje na odchylky od dohod mezi voliči, politiky a úředníky, které jsou implicitně obsaženy v demokracii (Lancaster a Montinola 2001: 6). Tato definice zdůrazňuje, že korupce může vzniknout v rámci politického systému, kde je očekáváno dodržování dohod a závazků mezi různými aktéry. Všechny tyto perspektivy poskytují různé úhly pohledu na povahu a formy korupce ve veřejném životě.

Korupci nelze definovat pouze prostřednictvím konkrétních činů či jednoznačných měřítek, protože její povaha se často mění v závislosti na kulturním a historickém kontextu. Právě díky této variabilitě se korupce, spolu s jejími přidruženými metaforami, stává analogií různých typů jednání, jež mohou být považovány za korupční. V mediálním prostoru může být korupce spojena s řadou výrazů a termínů, jako je klientelismus, nekalá soutěž či nepotismus. Je však důležité si uvědomit, že tento vztah je

převážně pojmový (Bratu a Kažoka 2018: 67). Podle Tänzlera a kol. (2012: 15–16), kteří jsou zastánci konstruktivistického přístupu, je chápání korupce vázáno na určité historické okolnosti. Například formy klientelismu nebo nepotismu, které jsou v současné společnosti, jak již bylo zmíněno, často považovány za korupci, byly ještě před několika staletími běžnými a tolerovanými praktikami v celé Evropě (viz také Kupka a Naxera 2023: 9).

Obecně řečeno tedy to, co by bylo dnes označeno za korupci, nemuselo být vnímáno jako korupce v minulosti. Pro ilustraci lze uvést také srovnání s minulými staletími. Pro britskou a francouzskou aristokracii nebyly dary, protekce a prodejnost vnímány jako zkorumpované praktiky. Mnoho praktik, které bychom dnes považovali za zneužití moci, se v Británii v minulosti provádělo zcela otevřeně, jelikož je tehdejší společnost nevnímala jako neetické (Bratu a Kažoka 2018: 66). Tato dynamika ukazuje, že se vnímání a normy týkající se korupčního chování v dané společnosti mění. „Británie nepřešla od zkaženého stavu ke zcela čistému: spíše přešla od jedné norem k druhým, prošla obdobím, kdy modely chování, které byly podle starých norem přijatelné, byly podle nových považovány za zkažené“ (Bratu a Kažoka 2018: 66). Změny vnímání korupce ovlivňují i to, jak se s ní společnost vyrovnává. Nové normy vedou k zavádění nových zákonů a institucí zaměřených na potírání korupce.

Chápání korupce se v čase mění a je závislé na kulturním a historickém kontextu. Pro pochopení korupce v daném období je nezbytné zkoumat dobové normy a vnímání morálky. Historické příklady, jako je antické Řecko, kde se dary pro krále a aristokraty vnímaly jako běžná praxe a odmítnutí daru bylo považováno za neslušné (Kuru 2022), a zmíněná Británie v minulých stoletích, nám ukazují, že definice korupce není univerzální a že tento fenomén je komplexní a mnohvrstevnatý. Proto je nahlížení na korupci jen z pozitivistického hlediska ne příliš vhodné a je nutné vnímání korupce propojit s diskurzivním pojetím. Korupce se vymyká jednoduchým definicím. Tato pestrost pojmu korupce zdůrazňuje její rozsáhlý charakter, který se rozvíjí za hranicemi jednoduchých klasifikací a vyžaduje komplexní analýzu z různých perspektiv. Pokusy o striktní pozitivistické uchopení korupce naráží na různé interpretace a kontexty, čímž znemožňují nalezení univerzální shody. V reakci na tato omezení se rozvíjí konstruktivistický přístup k výzkumu korupce.

3. Konstruktivistické přístupy ke studiu korupce

Výzkum korupce z konstruktivistické perspektivy představuje analyzování tohoto fenoménu jako sociální konstrukce, která je formována různými aktéry a kontexty v rámci společnosti. Tänzler a kol. (2012: 1–2) popisují, že tradičně existují dva přístupy k sociálnímu konstruktivismu: jeden, který klade důraz na vytváření významu prostřednictvím komunikace v rámci sociálních systémů, a druhý, který se zaměřuje na interpretaci sociálního světa individuálními jednotlivci. První paradigma spojují autoři

s teorií strukturálního funkcionalismu Talcotta Parsonse a s teorií sociálního systému Niklase Luhmanna, druhý bývá označován jako metodologický individualismus, který má svůj původ v rakouské škole národního hospodářství. Někteří autoři stejně jako Tänzler a kol. zaujímají ale spíše jiný postoj, který spojuje obě paradigmaty zdůrazňující kulturní a historickou relativitu a kontext společnosti při novém pojetí korupce. Důležitost tématu korupce je tak chápána nejen jako objektivní problém, ale spíše jako produkt vzájemného působení diskurzů, hodnot a interpretací v daném kulturním a sociálním rámci, jak bude vysvětleno dále v této kapitole. Vnímání korupce není univerzální a nemá pevně danou podobu (viz Collier 1999; Morris 2011). Místo toho je formováno diskurzem a kulturními faktory (viz Tänzler a kol. 2012). Nastínění této oblasti výzkumu z konstruktivistického pohledu zahrnuje zkoumání různých interpretací korupce.

Zdůraznění důležitosti tématu korupce poukazuje na to, že korupce není pouze objektivní realitou, ale je formována a reinterpretována aktéry, kteří se podílejí na tvorbě společenských normativů a hodnot. Tímto způsobem konstruktivistický přístup otevírá prostor pro hlubší porozumění variabilitě vnímání korupce v různých kulturních a sociálních kontextech. Pochopení korupce je komplexní proces, který vyžaduje zohlednění specifických faktorů v dané zemi. Ignorování historických, politických, kulturních a sociálních odlišností může vést k nesprávnému pochopení fenoménu korupce a k neefektivním strategiím v boji proti ní (Školník 2021: 26).

Ve veřejné diskusi se objevuje také radikální konstruktivismus, jež považuje korupci dokonce za fikci (Tänzler a kol. 2012: 1). Korupce často slouží jako obecný termín pro různorodé a složité jevy. S postupným zobecněním definice korupce, například v podobě „zneužití veřejné funkce za účelem dosažení osobního prospěchu“, se stále více vzdalujeme od porozumění kontextově podmíněné a proměnlivé povahy korupčních praktik (Ledeneva a kol. 2017: 4). Tento přístup zdůrazňuje, že významy korupce jsou dynamické a proměnlivé, formují se v interakci s různými aktéry a jsou ovlivňovány kulturními, sociálními a politickými faktory. Z konstruktivistického hlediska se korupce jeví spíše jako diskurzivní efekt vytvářený a interpretovaný společenským prostředím (Tänzler a kol. 2012: 1).

3.1. Mediální diskurz a konstrukce významů korupce

Diskurz je klíčovým prvkem v konstrukci významů a interpretaci korupce. Poskytne nám vhled do formování veřejného vnímání korupce a do způsobu, jakým diskurz může ovlivnit legitimitu tohoto jevu (Breit 2010: 621). Lze zaznamenat zjednodušené a stereotypní vnímání korupce, které se odráží v tom, jak se o ní hovoří v textech a mluvených projevech (Breit 2010: 619). Zvláštní důraz by měl proto být kladen na novinářské interpretace korupce, protože právě způsob, jakým jsou tato témata prezentována a diskutována ve veřejném prostoru, může výrazně formovat vnímání veřejnosti. Média hrají klíčovou roli v konstrukci veřejného chápání mnoha témat, jako je

třeba i korupce, a mohou ovlivnit nejen vnímání samotného jevu, ale i postojů a hodnocení této problematiky veřejností. Ačkoliv média přímo nenutí diváky k určitému pohledu nebo názoru, jejich schopnost formovat veřejné mínění a ovlivňovat přístup k daným tématům je nepopíratelná. Existuje řada výzkumů, které jasně ukazují sílu mediálního vlivu na veřejný diskurz (viz např. Happer a Philoa 2013; Philo 2008).

Studium diskurzu korupce v médiích je stěžejní, neboť přisuzuje médiím roli klíčového prostředku, skrze nějž probíhají a utvářejí se boje proti korupci. Přestože média plní v současné společnosti významné sociální funkce, výzkumy věnované mediálnímu zpracování korupce zůstávají minimální (Breit 2010: 620). To otevírá prostor pro zkoumání, jak média formují a ovlivňují vnímání korupce a jakým způsobem mohou přispívat k formování společenských postojů k této problematice.

Mediální diskurz je z pohledu jazyka bohatý na nová slova a výrazy, které odrážejí změny ve společnosti. Při odhalování významů výpovědí v mediálním diskurzu hraje již od dob antické rétoriky klíčovou roli metafora. Metafory se nepoužívají pouze jako ozdoba projevu, ale jsou základním prvkem strukturování jazykového chápání světa (Rábová 2011: 20–21; Lakoff a Johnson 2002: 15). Celý náš pojmový systém lze vnímat jako metaforicky silně provázaný. Metafory jsou skrytými vzory, které formují naše chápání světa a způsobují, že naše myšlení a prožívání je plné obrazů, které používáme k popisu abstraktních nebo složitých koncepcí. Je tedy nutné pozorovat jazyk, jelikož komunikace je založena na stejném pojmovém systému, který používáme i při myšlení (Lakoff a Johnson 2002: 15–18). Metafory umožňují nové pohledy na skutečnost, přenášejí naši zkušenost z jednoho způsobu myšlení do jiného a nalézají nová spojení mezi slovy a jevy (Rábová 2011: 20–21; Lakoff a Johnson 2002: 15). Metafora se také objevuje ve spojeních v mediálním textu, kde zastává klíčovou roli při vytváření nových pohledů a významů, například ve spojeních odkazujících na politické události. Média v prezentování abstraktních pojmů, jako je korupce, překračují pouhé sdílení odborných poznatků a aktivně se podílí na formování vnímání korupce ve společnosti, a to prostřednictvím jazyka, kdy metafory hrají obzvláště důležitou roli, protože poskytují obrazy, které modelují realitu (Bratu a Kažoka 2018: 58).

Odhalování metafor je inspirováno pracemi v oblasti jazykového bádání, zejména v kontextu myšlení o jazyce. To vychází z analýzy metafor, která byla ovlivněna pracemi významných badatelů, jako jsou Lakoff a Johnson, kteří patří se svým dílem – *Metafory, kterými žijeme* – mezi největší specialisty v oblasti jazykové obraznosti (Voříšek 2004: 229; Rábová 2011: 21). Tyto přístupy hrají klíčovou roli při odhalování skrytých významů a interpretací v mediálním diskurzu.

3.2. Současný stav a perspektivy výzkumu metafor korupce

Výzkum zaměřený na metafory korupce v médiích je poměrně mladý a stále se rozvíjí (viz Bratu a Kažoka 2018; Chilwa 2007; Isaza a Ossewaarde 2021; Isyaku a kol. 2016; Negro

2015). Korupční jevy se v různých koutech světa liší a s nimi i způsob, jakým jsou vnímány a reflektovány v jazyce. Metafory, které se objevují v online médiích, tak zrcadlí specifický kulturní a sociopolitický kontext daného prostředí, kde průzkum probíhal. Kontext zahrnuje historické události, politické uspořádání, úroveň mediální svobody a další faktory, které ovlivňují způsob, jakým se o korupci hovoří a píše, jak bylo vysvětleno výše. I když výzkum metafor korupce v médiích není rozsáhlý, jeho přínos pro pochopení vnímání a interpretace korupčního chování je nesporný. Poskytuje cenný vhled do toho, jak různé společnosti vnímají tento fenomén a jak ho reflektují v jazyce. Výzkum metafor korupce v online médiích představuje důležitý příspěvek k tomuto komplexnímu tématu. Pomáhá hlouběji porozumět tomu, jak jazyk utváří naše vnímání korupce. „Metafory jsou [totiž] praktické nástroje, které konstruují význam komplexního jevu zdola nahoru a nabízejí mocné šablony toho, jak by korupce mohla vypadat“ (Bratu a Kažoka 2018: 58).

Korupce je termín, který novináři často používají ve zpravodajství a redakčních článcích s předpokladem, že jeho význam je univerzální a zřejmý. I když vědci a novináři mohou pracovat s implicitním předpokladem o existenci univerzálního pochopení korupce, ve skutečnosti se jedná vzhledem k tradičnímu přístupu ke korupci, který se opírá o pozitivistickou perspektivu (viz výše), o „velmi sporný pojem, který vyvolává vášnivé diskuse a dlouhé odborné spory“ (Karklins 2015: 4–5; Bratu a Kažoka 2018: 58). V běžném jazyce se slovo korupce používá jako metafora pro širokou škálu negativních jevů. Často slouží jako synonymum pro vše, co je vnímáno jako neetické, nespravedlivé a znepokojivé. Tato metaforická podoba korupce přispívá k vnímání fenoménu jako něčeho nečistého, zkaženého a rozkládajícího základní pilíře fungování společnosti. Korupce je tak vnímána jako hrozba pro stabilitu a morální hodnoty, čímž se stává emotivně nabitým tématem, které vyvolává silné reakce a odpor (Karklins 2015: 5).

Bratu a Kažoka (2018: 59–69) se ve svém výzkumu zabývají analýzou metafor korupce v médiích sedmi evropských zemí (Francie, Maďarsko, Itálie, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Spojené království) v průběhu deseti let (2004–2014). Jedná se o první systematický výzkum zaměřený na tuto oblast. Zjistily, že metafory korupce se v médiích používají poměrně zřídka.³ Obvykle se s nimi setkáme v úvodních a v kontextu obecného popisu korupce jako fenoménu, nikoliv v souvislosti s konkrétními korupčními kauzami. V jiných případech novináři spoléhají na to, že čtenáři chápou pojem korupce a spíše popisují specifické situace označené za korupční, aniž by používali metafory. Metaforická vyjádření korupce pomáhají konkretizovat a zhmotnit abstraktní pojem korupce. Z tohoto důvodu se novináři nejčastěji uchylují k metaforám v redakčních článcích a při obecném popisu korupce.

---

³ Z analýzy souboru novinových článků (12 742) vyplývá, že metafory související s korupcí se objevují v poměrně nízkém počtu. Celkem 13 %, tj. 1416 článků, obsahovalo alespoň jednu metaforu a 286 článků, tj. téměř 2 %, jich obsahovalo dvě nebo více (Bratu a Kažoka 2018: 59).

Pro novináře ve všech sedmi státech je typické užívání zjednodušujícího a silně emotivního metaforického jazyka souvisejícího s korupcí. Často je korupce vykreslována jako monstrum, které požírá veřejné prostředky, plevel s hlubokými kořeny, červ, ale často jde také o nákazu, virus nebo například parazita, který otravuje životní prostředí. Ve vysoce zkorumpovaných prostředích je častá metafora války, militarizace korupce, která má potenciál zničit národ (Bratu a Kažoka 2018: 62–68). Ve španělském tisku dominují podle Negro (2015: 233) metaforicky zahrnující představy, že korupce je špína. Je popisována jako černá, skvrna nebo smetí. Španělská korupční aféra Bárcenas je zase metaforicky přirovnávána k bombě nebo bumerangu, a politici, kteří jsou v ní zapleteni, jsou nazýváni zkaženými jablky, která je třeba odstranit. Bratu a Kažoka ve své studii argumentují, že metaforický jazyk má tendenci skrývat před publikem komplexnost korupce a zjednodušovat problematiku protikorupčních řešení (Bratu a Kažoka 2018: 69).

Existují i další studie, jako je například studie metafor korupce v Nigérii (Chiluwa 2007: 95–110), která ukazuje odlišné metaforicky než výzkumy v Evropě, zdůrazňující i drobné úplatky veřejným činitelům. V této studii se ukazuje, že korupce je v Nigérii vnímána jako běžná činnost zejména ve veřejné sféře a má mimořádně destruktivní účinky. Výsledky této studie upozorňují na komplexnost vnímání korupce v různých státech. Na rozdíl od výše zmíněné evropské studie, jsou v nigerijských médiích metaforicky korupce poměrně častější. To je způsobeno tím, že korupce má vliv na různé aspekty života v Nigérii a zprávy o ní jsou běžnou součástí médií. Je zřejmé, že korupce přitahuje pozornost a je považována za významný problém v této zemi. Data byla shromážděna z novinových zpráv v období od 1998 do 2006, jež zahrnuje jak vojenskou, tak civilní vládu v Nigérii. Zajímavé je, že značná část metaforicky korupce v nigerijském prostředí je hyperbolická a má tak poukazovat na ohromný rozsah korupčního jednání. Příkladem takové metaforicky mohou být veřejní činitelé přistižení s kostlivcem velikosti dinosaura ve skříni. Často se také vyskytují metaforicky zdraví, kdy novináři spojují nigerijskou ekonomiku s nemocným člověkem. Korupce je spojována s analogickou metaforou krvácení, které postupně vede ke smrti nemocného, což symbolizuje to, jak korupce může způsobit úplné zničení ekonomiky. Touto metaforou se tedy zdůrazňuje negativní dopad korupce na ekonomiku a možnost úplného kolapsu jejího fungování.

Ve studii od Isyakua a kol. (2016) bylo zjištěno, že nigerijská online média využívají k zachycení korupce více metafor v porovnání s iráckými a malajsijskými médii. Jako důvod uvádějí již zmíněnou rozšířenost korupce, která zemi zachvátila. Studie uvádí, že všechny tři země používají ve svém popisu korupce nejčastěji metaforicky války, kterou je třeba proti korupci aktivně vést. Nejčastěji užívané metaforicky v redakcích v Nigérii zahrnovaly pojmy války a člověka, zatímco v Iráku byly častěji používány metaforicky korupce jako kultury, války a rakoviny. V Malajsii byly korupční metaforicky často vyjádřeny pomocí konceptů orientace (zvolená cesta, praktiky), viru a války (Isyaku a kol. 2016: 68–81).

Isaza a Ossewaarde (2021: 401–425) přispívají k výzkumu metafor korupce svou analýzou mediálního obsahu v Kolumbii a v Evropě. Podobnosti mezi kolumbijskými a evropskými metaforami korupce spočívají v tom, že obě často využívají vojenské metafory. Korupce je prezentována jako nepřítel nebo tajemné monstrum, které je třeba přemoci. Avšak existují i rozdíly. Například kategorie spojené s jídlem (rozdělování dortu, plody moci, chuť na svačinu) jsou přítomny pouze v kolumbijských médiích. Kolumbijské redakce také používají více metafor korupce než evropská média. Celkový počet evokovaných metafor je v kolumbijských novinách mnohem vyšší než v evropských.

Autoři studií se shodují na tom, že metafory v médiích mohou mít na své zasažené publikum negativní vliv (viz Bratu a Kažoka 2018: 69; Isaza a Ossewaarde 2021: 416; Isyaku a kol. 2016: 82). Zmiňují dokonce, že „tón [...] diskurzů vede k normalizaci korupce“ (Isaza a Ossewaarde 2021: 416). Metafory se při nevhodném použití mohou stát dokonce „zbraní hromadného klamu“, jelikož metaforické popisy korupce v online médiích mohou získat velký vliv a stát se silným nástrojem, který formuje naše názory a úsudky o lidech v naší zemi i v jiných zemích (Isyaku a kol. 2016: 82). Přestože se ve většině metafor objevuje negativní odkaz a skryté odsouzení, zároveň se v nich skrývá apatie a souhlas, což může mít důsledky pro společnost (Isaza a Ossewaarde 2021: 416).

4. Data a metodologie

Metodologickým rámcem tohoto článku je analýza metafor, kterou využívám k prozkoumání metafor o korupci v článcích z českých online médií v průběhu roku 2023. Analyzování zpravodajského obsahu z celého předchozího roku mi poskytne obraz mediálního pokrytí korupce a tento přehled odráží aktuální stav a trendy v této oblasti. To umožní lépe porozumět, jak jsou korupční problémy prezentovány a diskutovány v aktuálním kontextu. Výběr online médií z veřejnoprávního a soukromého sektoru jsem provedla na základě jejich návštěvnosti. Podle Digital News Reportu, který každoročně zpracovává Reuters Institute a Oxfordská univerzita, patří mezi nejnavštěvovanější online média server Seznam Zprávy, iDNES.cz, Novinky.cz, Aktualne.cz a ČT24.cz (Štětka 2022; Štětka 2023). Nejčtenější média mohou ovlivnit velký počet lidí a mají značnou tendenci zasáhnout veřejné mínění a diskusi ve společnosti. Studium těchto médií může pomoci pochopit, jaké metafory o korupci se dostávají k největšímu publiku a jak mohou tyto metafory ovlivnit vnímání korupce ve společnosti.

Oficiální terminologie korupce, se kterou se v médiích setkáváme, zdaleka nekončí u pouhého slova „korupce“ (Bratu a Kažoka 2018: 59). Škála pojmů zahrnuje i úplatkářství, podplácení, klientelismus, nepotismus nebo zpronevěru. I tato slova skýtají prostor pro metaforické uchopení. Každý z těchto termínů představuje samostatnou „cílovou oblast“ (viz dále) – konceptuální sféru s vlastní metaforickou interpretací. V rámci vlastního výzkumu jsem pro analýzu metafor v online médiích vybrala sedm

klíčových slov: korupce, úplatkářství, úplatek, klientelismus, nepotismus, zpronevěra a podplácení. Tato slova byla vybrána především z důvodu neexistence jednotné definice korupce a také na základě inspirace relevantními studiemi v tomto oboru výzkumu. Kvůli její komplexnosti a mnoha podobám není korupci snadné jednoznačně vymezit. Tím jsem chtěla zachytit různorodé formy a projevy korupce, které se mohou v textech objevit. Vstupní data analýzy tedy budou tvořit články z uvedených nejnavštěvovanějších českých médií, v nichž jsem v průběhu roku 2023 hledala zmíněná klíčová slova, která se s korupcí překrývají. V korpusu obsahujícím tyto vybrané články jsem analyzovala jejich obsah a hledala metaforická spojení týkající se tématu korupce.

V analýze metafor budu aplikovat teorii Lakoffa a Johnsona, která, jak již bylo popsáno v předchozí kapitole, považuje metafory za kognitivní nástroje, jež pomáhají lidem lépe chápat abstraktní pojmy pomocí pojmů konkrétnějších. Díky tomu, že přemýšlíme metaforicky, jak tvrdí Lakoff (viz výše), jsme schopni vytvářet složité abstraktní koncepty spojením našich zkušeností s metaforami a zkušeností z fyzického světa. Lakoff a Turner (1989: 38, 59) vysvětlují, že metafora funguje na propojení dvou konceptuálních domén – zdrojové (source domain) a cílové domény (target domain). Zdrojová doména obsahuje atributy a vztahy uložené v mysli, zatímco cílová doména je abstraktnější a přebírá strukturu ze zdrojové domény prostřednictvím „metaforického spojení“. Toto spojení vytváří mapování mezi dvěma doménami zkušeností, což umožňuje porozumět metafoře v určitém kontextu. „Zdrojová doména je [tedy] typicky konkrétní a cílová doména je obvykle abstraktní“ (Nordquist 2020). Lakoff a Turner vysvětlují, že zdrojová doména často vychází ze vtělených pojmů. Např. pokud vezmeme metaforu „A je B“ (kde A = cílová doména, B = zdrojová doména, např. čas jsou peníze), přenášíme část struktury našich znalostí z domény B na doménu A (Lakoff a Turner 1989: 38, 59). Obecně řečeno metafory představují proces přenášení konceptů z jedné oblasti, nazývané zdrojová doména, do druhé oblasti, kterou označujeme jako cílovou doménu. Tento přesun může vést k vytvoření nových poznatků a závěrů o této cílové oblasti (Forsberg a Severinsson 2015: 454).

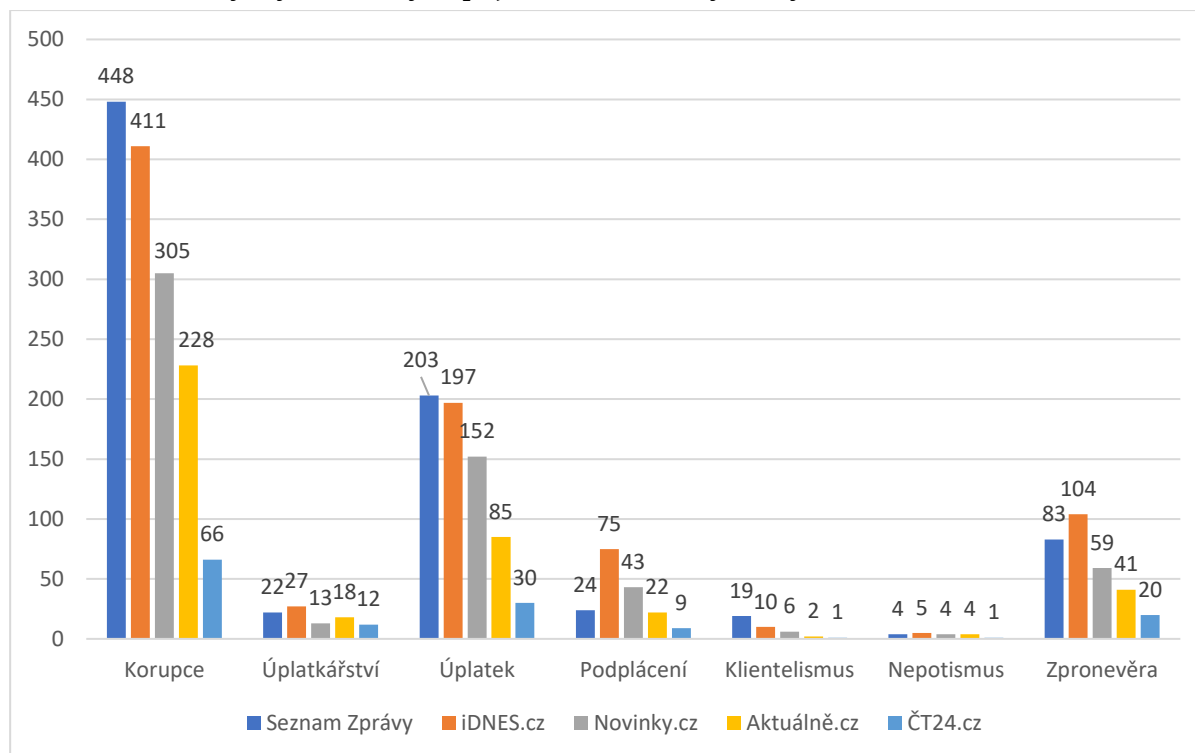
Při analýze jsem využila otevřené induktivní kódování pro identifikaci metaforických spojení. Kódování zahrnovalo následující kroky: 1) identifikace metaforických výrazů v článcích, 2) analýza kontextu metaforických výrazů, 3) slučování jednotlivých metaforických výrazů (kódovacích jednotek) a jejich zařazení do kategorií kódování podle jejich významové podobnosti v daném kontextu. Podobné metody byly využity v uvedených studiích metafor korupce v médiích z různých zemí (viz Isaza a Ossewaarde 2021; Bratu a Kažoka 2018; Isyaku a kol. 2016). Kódovací systém umožnil systematické třídění metafor do určitých kategorií, což usnadnilo analýzu a interpretaci dat. Výše zmíněná klíčová slova jsou rozřazena do cílových domén. Následně byla každá nalezená metafora přiřazena konkrétnímu kódu odpovídajícímu zdrojové doméně, která poskytovala kontext pro porozumění metaforického významu. Tímto způsobem se vytvořil strukturovaný rámec pro zkoumání vztahů mezi metaforami a jejich

kontextuálními rovinami v textu. Takový přístup zajišťuje analýzu, která umožňuje odhalit hlubší vzorce a souvislosti v užití metafor v textech o korupci.

5. Analýza metafor korupce v českém online zpravodajství

V analýze bylo zjištěno, že více než 13 % (celkem 280 článků) z celkového počtu 2116 článků, v nichž se objevil alespoň jeden z klíčových pojmů, obsahovalo minimálně jednu metaforu týkající se korupce. Méně než 1 % (0,7 %), z těchto článků, což činí celkem 15 článků, obsahovalo dvě nebo více metafor spojených s korupcí. To naznačuje, že i když metafory mají schopnost vytvářet živé obrazy, v českých online médiích se objevují spíše sporadicky. Tento trend je pozorovatelný i v jiných studiích, jako je například studie Bratu a Kažoky (2018), která dosáhla podobných výsledků. Tento nálezný může ukazovat na určitou tendenci v používání metafor v souvislosti s korupcí v médiích, která by mohla být důležitým ukazatelem vnímání tohoto jevu v české společnosti. Nejvíce nalezených metafor bylo spojeno přímo se slovem korupce. Ve spojení s jiným ze sedmi vymezených klíčových slov se vyskytovaly jen omezeně (nejvíce pak se slovem úplatek nebo úplatkářství). Převážně se však pojem korupce vyskytoval zcela samostatně bez jakékoliv metafor či vysvětlení (např. velmi často používán ve spojení „odsouzen za korupci“, „obviněn z korupce“, „případ se týkal korupce“). Z toho vyplývá, že novináři pracují s předpokladem, že čtenář pojmu „rozumí“ bez použití jakékoliv metafor, která by mohla poskytnout barvitější obraz pojmu.

Graf 1: Četnost výskytu klíčových pojmů v článcích vybraných médií v roce 2023

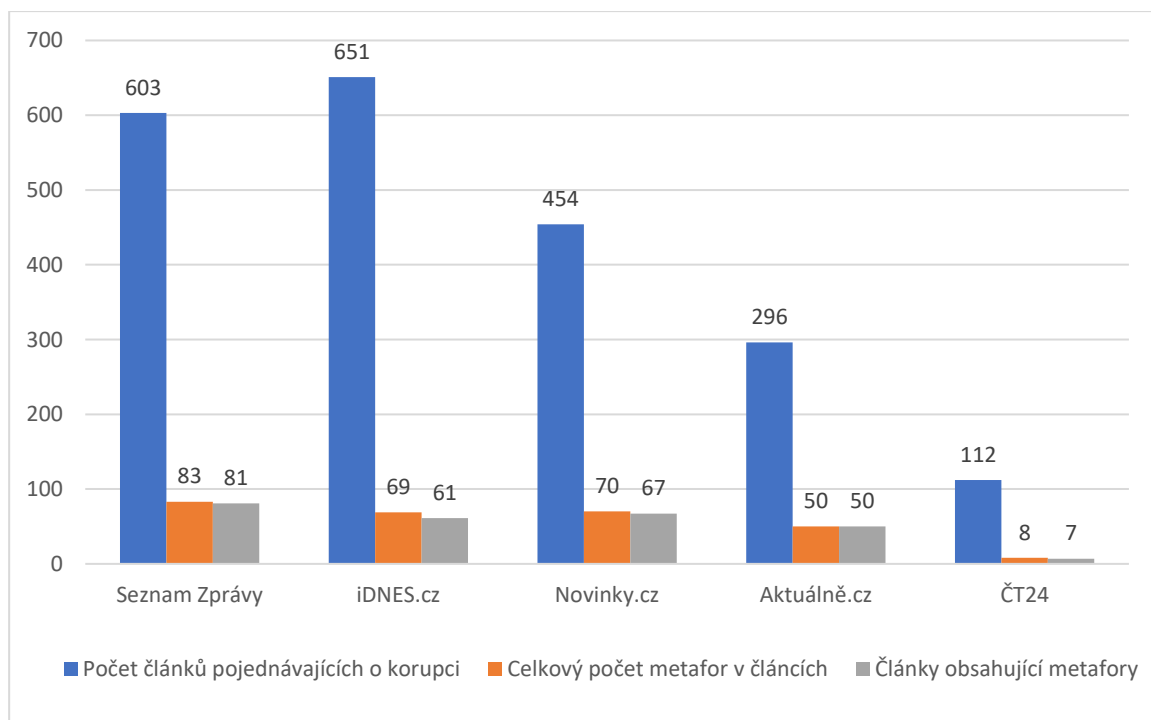

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných z analýzy českých médií z roku 2023

Graf č. 1 zobrazuje frekvenci výskytu sedmi vybraných klíčových slov souvisejících s korupcí v článcích z pěti českých online médií. Graf naznačuje, že slovo korupce a úplatek jsou v českých médiích nejčastěji používanými termíny k popisu korupčního chování. Naopak nejméně se využívá termín klientelismus. Zároveň je důležité poznamenat, že v mnoha článcích se vyskytovalo více klíčových slov najednou. Tato kombinace klíčových slov v článcích může zdůraznit propojenost různých korupčních praktik a zaměřit se na konkrétní oblasti problému. Zároveň graf také ukazuje, jaká slova spojená s korupcí určitá média nejvíce používají.

iDNES.cz bylo v roce 2023 nejaktivnějším vydavatelem článků spojených s korupcí, přičemž publikovalo celkem 651 článků týkajících se korupce, z nichž 69 obsahovalo metaforické spojení s korupcí. Na druhém místě se umístila redakce Seznam Zpráv, která vydala celkem 603 článků se záznamem o korupci a 83 obsahovalo metafory. Třetí pozici v počtu publikovaných článků na toto téma zauímají Novinky.cz s 454 články, z nichž 70 obsahovalo metaforická spojení s korupcí. Aktuálně.cz publikovalo 296 článků, 50 obsahovalo metaforické spojení, zatímco veřejnoprávní médium ČT24 vydalo 112 článků, ve kterých bylo nalezeno pouze 8 metafor (viz graf č. 2).

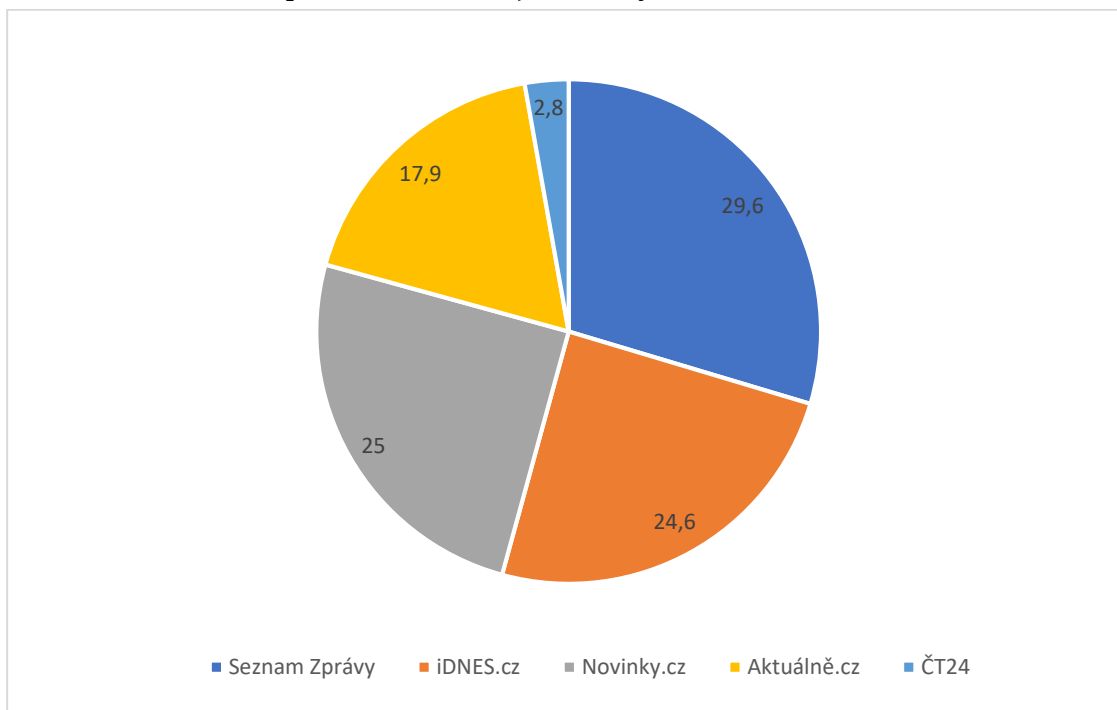
Graf 2: Porovnání počtu článků, v nichž se vyskytují s korupcí spojená klíčová slova, a metafor o korupci v jednotlivých českých online médiích v roce 2023

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných z analýzy českých médií z roku 2023

Z těchto údajů vyplývá, že ve člancích ze Seznam Zpráv se vyskytoval největší procentuální poměr metaforických spojení o korupci (viz graf č. 3), přestože nevydaly nejvíce článků o tomto tématu celkově ve srovnání s ostatními médii. Tento fakt může ukazovat na různé strategie a priority jednotlivých médií při zpracovávání a prezentaci informací o korupci. Seznam Zprávy mohou sledovat určitý trend snahy být více investigativní a detailněji se zabývat různými kauzami, což by mohlo vést k většímu využívání metafor a zdůraznění tématu korupce. Naopak jiná média se mohou zaměřovat na širší zpravodajství a neklást takový důraz na informování o rozkrývání korupční činnosti. Dalším faktorem může být redakční politika, která se může více zaměřovat na preferenci publika. Některá média mohou mít sklon více zpracovávat témata spojená s korupcí, protože to může být důležité pro jejich cílovou skupinu čtenářů. Zároveň mohou preferovat více vizuální způsoby prezentace informací včetně používání metafor.

Graf 3: Procentuální poměr metafor v jednotlivých online médiích

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných z analýzy českých médií z roku 2023

5.1. Cílová doména metafor

Mezi zvolenými klíčovými pojmy existují rozdíly v míře abstrakce. Některé, jako klientelismus, se nacházejí na podobné úrovni abstrakce jako pojem korupce samotná. Jiné, jako podplácení, jsou méně abstraktní a snáze uchopitelné. Pojmy týkající se korupce bývají užívány univerzálně. Existují totiž snahy o stanovení oficiálních definic korupce, které by platily všude. Nicméně v praxi se význam těchto termínů v různých kulturách liší (Bratu a Kažoka 2018: 59). Z úhlu pohledu Bratu a Kažoky každé z vymezených klíčových slov představuje samostatnou oblast pro metaforické uvažování. Jinými slovy, každé

z nich otevírá dveře specifickým metaforám, které se s ním pojí a specificky ho reflektují. To pomáhá hlouběji proniknout do komplexní problematiky korupce.

5.1.1. Korupce

Jedno z klíčových slov mé analýzy bylo právě samotné slovo korupce, které v cílových doménách představuje oblast přitahující nejvíce metaforických spojení. Tento jev je zřejmě způsoben tím, že korupce je velmi abstraktním pojmem, který dává prostor širokému spektru asociací. Média často využívají spojení právě s korupcí více než s jinými klíčovými slovy, a to může být v důsledku jejího vlivu na emoce čtenářů. Vyvolává totiž v lidech negativní pocity, jako je hněv, úzkost a znechucení (Birch a kol. 2017: 893, 906).

Proto se domnívám, že se právě spojení se slovem korupce objevuje nejčastěji. Metaforická spojení s korupcí umožňují mediálním textům zprostředkovat složitost tohoto jevu a osvětlit ho z různých perspektiv. Takové spojení pomáhá lépe porozumět problematice korupce a odhalit její různé podoby. Redakce médií připodobnila korupci dokonce ke špinavému mocenskému handlu nebo Achillově patě, tedy jedinému zranitelnému místu systému. S korupcí je spojeno také mnoho symbolů z českého prostředí. Jedním z nich je bývalý český politik Miroslav Kalousek.

5.1.2. Úplatkářství, úplatek, podplácení

Tyto tři pojmy jsem zařadila do jedné společné cílové domény, jelikož spolu úzce souvisí a ve zkoumaném korpusu článků v českých médiích jsou používány téměř jako synonyma, přestože četnost použitých metafor se mezi úplatkářstvím a podplácením liší. Úplatek je předmětem trestného činu, zatímco úplatkářství, pod které spadá i podplácení, je samotným trestným činem definovaným v trestním zákoníku.

Úplatkářství se považuje za jednu z forem korupce, která se v českých online médiích objevuje v různých kontextech a zdrojových oblastech. Kromě tradičního podplácení se tento fenomén projevuje i prostřednictvím poskytování darů a různých druhů odměn. Často se v člancích setkáváme s popisovanými případy, kdy jedinci nebo organizace nabízejí peníze, dary nebo výhody za získání výhodných smluv a rozhodnutí. Tyto formy úplatkářství mohou zahrnovat nejen finanční prostředky, ale i nepeněžní výhody jako například úplatek v podobě zeleniny, luxusní kabelky nebo další privilegia. Média připodobnila úplatkářství např. k vlastizradě.

V médiích se často setkáváme s metaforickým označením úplatku a úplatkářství jako výpomoc, prémiovka, odměna nebo dar. Úplatky jsou tak často přirovnány k neformálním transakcím, které se nepovažují ani za plně komerční obchody, ani za darování mezi přáteli, jako jsou např. spropitné nebo neoficiální platby lékařům (Bratu a Kažoka 2018: 60). Úplatek může být pojmenován také jako držhubné neboli odměna za mlčenlivost. To může sloužit jako obrazový popis tohoto korupčního jednání, kde základní principy nebo hodnoty jsou nahrazeny osobním prospěchem a utajením.

Samotný pojem podplácení je naopak ve většině případů používán zcela univerzálně, tedy bez metaforického vyobrazení. I přesto, že podplácení je podle zákona jednou z forem úplatkářství⁴, zdá se tedy, že zpravodajci mají dojem, že pojem podplácení vzbuzuje v lidech jasné emoce a není potřeba v souvislosti s ním využívat metafory a symbolizovat ho tak určitými obrazy. Zatímco úplatkářství může být podle mého názoru vnímáno jako více „technický“ termín, a proto mohou být metafory využívány pro přetvoření abstraktní podoby úplatkářství do konkrétních termínů.

5.1.3. Klientelismus

V českých médiích se klientelismus, systém vzájemné výměny služeb a loajality, často zobrazuje pomocí metafory kmotr. Tato metafora evokuje obraz mocné a vlivné osoby, která disponuje politickým nebo finančním kapitálem a zároveň se ujímá role patrona pro své „klienty“. Tato metafora nese negativní konotace a stigmatizuje osoby označované jako kmotři, i když jejich aktivity nemusí být nutně nelegální. O kmotrech se psalo především na přelomu roku 2010. Zastupovali zájmy soukromých firem ucházejících se o lukrativní státní zakázky a díky svému propojení s politiky disponovali značnou mocí a dokázali ovlivňovat procesy zadávání zakázek ve prospěch firem, které zastupovali (Kupka a Naxera 2023: 19).

5.1.4. Nepotismus

Ze studie vyplývá, že nepotismus, zneužívání moci k protekci příbuzných a známých, se v českých médiích objevuje nejméně často v porovnání s jinými klíčovými slovy. V médiích byly děti těžící z nepotismu označovány jako protekční spratci, což zdůrazňuje protekční charakter jejich výhod. Na druhou stranu se zdá, že termín nepotismus se v médiích nepoužívá v metaforickém smyslu. Sdělení nepotismu je v médiích bez jakýchkoliv obrazů (např. jen „dopustit se zneužití moci a nepotismu“). Může se také prolínat s jinými problematickými jevy, jako je korupce, klientelismus či protekcionismus, což může ztěžovat jeho jasnou identifikaci v mediálních sděleních.

5.1.5. Zpronevěra

Abychom pochopili, co znamená zpronevěra, tedy krádež veřejných peněz, musíme si představit tyto peníze jako něco, co patří všem. Je to jako společný zdroj, ze kterého by měla profitovat celá společnost, nejen pár vyvolených. Média ve své snaze zprostředkovat problematiku zpronevěry, ať už jde o peníze či jiné statky jako například luxusní vozy, sahají k metaforám. Např. cpaní si vlastních kapes je metafora, která jasně ukazuje, jak je zneužívání veřejných zdrojů vnímáno: jako neetické a nespravedlivé.

---

⁴ Podplácení je vnímáno jako jednoznačné porušení právních a etických norem. Je definováno v českém trestním zákoníku – § 332 Trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) definuje podplácení jako trestný čin.

5.2. Zdrojové domény metafor korupce

Metafory jsou vytvářeny pomocí arén, což jsou oblasti nebo sféry lidských zkušeností a znalostí ze zdrojové oblasti metafory (Isaza a Ossewaarde 2021: 403). Zdrojové domény jsou obvykle spojeny s konkrétními pojmy, zatímco cílové domény jsou spíše abstraktní a méně jasně definované (Kövecses 2002: 15). Při určování zdrojových domén jsem se inspirovala knihou *Metaphor: A Practical Introduction*, kde se uvádí nejčastější zdrojové domény metafor (Kövecses 2002: 15–20). Na základě induktivního kódování jsem si vytyčila 7 hlavních domén, které média využívají k ilustraci fenoménu korupce: válka (militarizace), rostliny a stravování, zdraví a nemoci, zvířata, přírodní prvky, trasy, zábava. Existuje však mnoho dalších zdrojových domén a typů metafor, které by bylo možné uchopit. Některé pojmy byly ale kontextuálně specifické a nebylo snadné je jednoznačně přiřadit k některé z domén.

5.2.1. Válka a militarizace

Vůbec nejčastěji se ve všech pěti českých médiích vyskytují válečné metafory. V této metafoře je korupce vnímána jako nepřítel nebo překážka, kterou je třeba překonat, jelikož ohrožuje společnost a její hodnoty a má moc zničit národ. Je to jako bojovat s nepřítelem, který není viditelný, ale jeho vliv je citelný a rozsáhlý. Válka s korupcí je tedy vnímána jako boj proti něčemu obrovskému a nepřehlednému, co stojí proti individuálním snahám o změnu. Metaforu boj s korupcí nebo boj proti korupci je možné chápat jako způsob, kterým mohou lidé vnímat snahu odhalit, potlačit nebo eliminovat korupci jakožto subjekt bez armády, se kterým je ale nutné vést bitvu. Korupce je tak přirovnávána k agresivnímu vetřelci, který proniká do společnosti a rozšiřuje svůj vliv. Dobývá nová území, což znamená, že se šíří do různých sfér života a institucí. Tímto způsobem se zdůrazňuje destruktivní povaha korupce a její schopnost narušovat a oslabovat základy společnosti (srov. Isyaku a kol. 2016: 69, 73, 75; Bratu a Kažoka 2018: 63; Isaza a Ossewaarde 2021: 410; Negro 2015: 245).

Často se také využívá metafora bojovníka, který je pak chápán jako ten, kdo se snaží proti korupci vystupovat a prosazovat zásady čestnosti, integrity a transparentnosti. Tato metafora poskytuje dojem odvahy, odhodlání a morální spravedlnosti, který je spojen s bojem proti korupci. Je to způsob, jakým čtenáři mohou formálně a emocionálně propojit snahu eliminovat korupci se zápasem proti nepříteli či zlem (srov. Isyaku a kol. 2016: 75).

Média popisují také nutnost přesekat korupční vazby. Tento obraz evokuje potřebu rytíře, tedy bojovníka, který vynaloží sílu, odhodlání a bojovnost v boji proti korupci. Korupce je také popisována jako nebezpečí a je tedy vnímána jako hrozba či riziko, které může destabilizovat instituce, narušit spravedlnost a podkopat důvěru

veřejnosti ve vládu a autority. Tímto způsobem se zdůrazňuje naléhavost boje proti korupci (srov. Bratu a Kažoka 2018: 68).

5.2.2. Rostliny a stravování

Lidé si kultivují rostliny z mnoha důvodů: pro potravu, pro estetické potěšení, pro výrobu a další. Když používáme metafory spojené s rostlinami, vnímáme různé části rostlin a uvědomujeme si mnoho aktivit, které s nimi souvisí. Taktéž si uvědomujeme různé fáze jejich růstu a vývoje (Kövecses 2002: 17). V českém prostředí je korupce nejčastěji připodobněna ke stromu a jeho částem. Například se hovoří o hlubokých kořenech úplatkářství/korupce, nebo korupci, která je ve státě zakořeněná, což naznačuje, že korupce je pevně zasazená v systému. Tyto kořeny mohou prorůst do všech pater politiky, institucí a kulturních zvyklostí. Jelikož je korupce hluboko zakořeněná, je těžké tyto kořeny přesekat a korupce se zbavit.

Mezi metafory spjaté se stromy patří také větve korupce, korupční kauzy či úplatků. V tomto případě se používá obraz větve, který přirovnává rozšíření korupční kauzy k rozvětvení stromu. Tato metafora může naznačovat, že korupční kauza má mnoho odboček, vedlejších linek nebo aspektů, které mohou být důležité pro její pochopení a vyšetření. Jednotlivé případy korupce se mohou propojovat a vytvářet komplexní síť neboli korunu stromu. Metafora větví tak může napomoci vizualizaci rozsahu korupčních skandálů a kauz.

Růst korupce nebo korupcí prorostlý stát vyjadřuje myšlenku, že korupce se nekontrolovatelně zvětšuje a je rozšířená v celém státním aparátu. Tato metafora evokuje obraz korupce jako invazivní, nežádoucí a škodlivé rostliny, která se šíří bez kontroly a znehodnocuje své okolí. Korupce se tak stává něčím, co je potřeba zlikvidovat. Tato metafora poukazuje na to, že korupce není nehybným jevem, ale má tendenci se rozšiřovat a prohlubovat se. Podobně podhoubí korupce odkazuje na skrytou, rozsáhlou síť korupčních praktik a vztahů, která proniká do různých úrovní společnosti nebo institucí. Stejně jako podhoubí u hub, které slouží jako základna pro jejich růst a rozšíření, může podhoubí korupce symbolizovat prostředí, které umožňuje šíření a upevnění korupčních praktik.

Rozkvět korupce a rozbujelost korupce popisují situaci, kdy je korupce v plném proudu a dosahuje svého vrcholu výskytu a vlivu. Stejně jako kvetení rostlin symbolizuje období intenzivního růstu a plodnosti. Nakonec úrodná půda pro korupci naznačuje prostředí, ve kterém se korupce snadno uchytí a má příznivé podmínky k rozvoji, je to prostředí, kde korupce může snadno zakotvit a šířit se. Podobně jako úrodná půda v zemědělství podporuje prosperitu a hojnost plodin. Tato metafora může znázorňovat společenské a politické podmínky podporující vznik a rozvoj korupce (srov. Isyaku a kol. 2016: 76; Chilwa 2007: 103; Bratu a Kažoka 2018: 62; Isaza a Ossewaarde 2021: 413).

Metafory korupce nejsou omezeny pouze na spojení se zemědělstvím a rostlinami, ale také často souvisí s metaforami týkajícími se spotřeby potravin, což je jedna z nezbytných lidských potřeb. Například metafora kaviárová diplomacie poukazuje na přijímání luxusních darů a privilegovaných služeb jako formu úplatkářství. Kaviár se zde stává symbolem luxusu a exkluzivity, který je využíván k ovlivňování politiků a úředníků. Média také popisují, že politici loupou perníček. Tato metafora zobrazuje korupci jako pomalé a nenápadné okrádání systému (v této pohádkové metafoře tedy ježibaby). Může to odkazovat na situaci, kdy korupčníci získávají bohatství nebo výhody bez náležitého úsilí a často na úkor jiných (srov. Bratu a Kažoka 2018: 62).

Korupce se také může měnit v živý organismus, který pohlcuje společnost, požírá veřejné zdroje a ničí demokratické instituce. Korupce tak hubí systém zevnitř a má negativní dopad na ekonomiku a veřejné peníze, které by měly být využity pro veřejné dobro, ale jsou zneužity pro soukromý prospěch. Korupce se tak stává něčím, co zanechává za sebou jen prázdnotu (srov. Bratu a Kažoka 2018: 62).

5.2.3. Zdraví a nemoci

Obecné vlastnosti zdraví a nemoci, stejně jako konkrétní nemoci, často poskytují základ pro metaforické vyjádření v různých kontextech (Kövecses 2002: 16). Zatímco zdraví může symbolizovat stav stability, vitality a dobrého fungování, nemoc může být chápána jako narušení této rovnováhy způsobující újmu nebo oslabení. Proto jsou metaforická použití nemoci velice oblíbená při popisu korupce.

Metafory nemocí v případě korupce mají několik charakteristických rysů. Jsou těžko vyléčitelné a často mohou zanechávat následky. V této podobě se v českém diskurzu korupce prorostla do politiky jako rakovina, tedy nádor, který se rozšiřuje a ničí organismus, když se nepřistoupí k důkladným opatřením – tedy léčbě. Korupce je tak vyobrazena jako velice invazivní, destruktivní a nutná k okamžitému odstranění. Pokud není korupce doslova připodobněna k nemoci jako rakovina, je přesto vnímána jako závažné onemocnění, které pustoší a nechává trvalé jizvy (srov. Negro 2015: 231; Isaza a Ossewaarde 2021: 407; Bratu a Kažoka 2018: 62–63; Isyaku a kol. 2016: 75–79).

Může také jít o jednu z nejsilnějších nemocí, nebo chorobu, která je hodně nakažlivá, dalekosáhlá a má apokalyptický dosah. Je to jako epidemický problém, společenský virus, který se nekontrolovatelně šíří a ničí hodnoty a důvěru. Když jednou infikuje systém, ovlivňuje každého jednotlivce a každou instituci, která s ní přijde do styku, a není schopna se zastavit bez efektivního zásahu (srov. Isyaku a kol. 2016: 75, 79; Bratu a Kažoka 2018: 62–63; Chilwa 2007: 103; Isaza a Ossewaarde 2021: 404, 407, 413). V českém kontextu má slovo epidemie stále silný emocionální náboj, zejména vzhledem k nedávné pandemii covidu-19. Paměť na dobu restrikcí a obavy z této rychle se šířící nemoci jsou stále živé v myslích lidí. Proto použití této metafory může mít velký dopad na pocity čtenářů. Jsou ale použity také nemoci, které se v dnešní době objevují už

spíše sporadicky, ale v historii měly mnoho obětí. Jako je tomu tak v případě moru. Ten se na území Evropy vyskytoval až do 18. století a měl velkou úmrtnost. Na všechny tři formy umíralo 60–100 % nakažených během pár dní od nákazy (Státní zdravotní ústav nedatováno). Tato metafora proto odkazuje na rychlost a ničivou sílu, kterou může korupce mít. Podobně jako mor může být rychle rozšířen a má fatální následky, je i situace popsána touto metaforou vnímána jako destruktivní.

Další z metafor korupce je bolestivé vystřízlivění z investiční horečky. Tato metafora přirovnává situaci, kdy lidé zažívají zklamání po období nadměrného optimismu a nadšení, k horečce, tedy virovému nebo bakteriálnímu onemocnění. Stejně jako při vystřízlivění z alkoholu nebo drogového stavu může být toto období bolestivé a obtížné.

Korupce může být také v DNA nebo krvi určité politické strany. V této metafoře jsou strany připodobněny k lidskému tělu nebo biologickému systému a korupce je nedílnou součástí jejich fungování a povahy, stejně jako DNA a krev jsou vrozenými a základními prvky lidského těla. Tímto způsobem jsou politické strany zobrazeny jako systém, který není oddělen od korupce, ale je s ní úzce provázán.

Korupce, ať už ji přirovnáme k nákaze, společenskému neduhu, viru nebo parazitu, je nemocí, která zanechává společnost zasaženou a životní prostředí znečištěné. V tomto důsledku se také využívá metafora špíny a nečistého prostředí korupce, které za sebou zanechává korupční pach. Tyto metafory mohou odkazovat na to, že korupce po sobě zanechává skvrny, které jsou obtížné odstranit a které ovlivňují každodenní život lidí. Její pach je cítit až za hranice státu a proniká do všech oblastí společnosti a znemožňuje dosáhnout skutečného pokroku a rozvoje. V tomto kontextu je nutné společnost od korupce očistit a uklidit. Tato zdrojová doména evokuje obraz nutnosti odstranění nečistoty, která brání „pořádku“, tedy společnosti, která není „pošpiněna“ korupcí. Úklid korupce zahrnuje opatření, která mají za cíl identifikovat, odhalit a potrestat osoby, které se podílejí na korupci, a zavést systémové změny minimalizující riziko dalšího výskytu korupčního jednání. Jde tedy o očistění systému, aby byl transparentnější (srov. Negro 2015: 223–227; Bratu a Kažoka 2018: 63; Isyaku a kol. 2016: 77; Isaza a Ossewaarde 2021: 409).

5.2.4. Zvířata

Doména zvířat je velice častá při popisu lidí zvířecími vlastnostmi (např. mazaný jako liška), metaforické užití zvířecích výrazů se však neomezuje jen na lidi a používají se při konceptualizaci i jiných abstraktních oblastí (Kövecses 2002: 17), např. tedy při popisu korupce. V českém kontextu byly nejčastějšími zdrojovými doménami zvířat chobotnice a hydra. Metafora korupční chobotnice naznačuje, že korupce má mnoho chapadel, které pronikají do různých oblastí společnosti. Podobně jako chobotnice dokáže použít svá chapadla k zachycení své kořisti, korupce dokáže ovlivňovat různé aspekty veřejného života. Pokud chobotnice o několik svých chapadel přijde, díky regeneraci jí znovu

dorostou. To může naznačovat, že pokud by některá z „chapel“ korupce byla odhalena a odstraněna, korupce má schopnost se regenerovat a znovu rozvíjet své aktivity v jiných oblastech nebo formách. Tato schopnost korupce obnovit svou aktivitu a přizpůsobit se novým podmínkám zdůrazňuje její odolnost a všudypřítomnost. Ukazuje se tedy, že korupce je nenápadnou a mocnou silou. Podobně je možné interpretovat korupční hydru. Hydra je mytologická obluda s mnoha hlavami, které po utržení jedné hlavy dorůstá další. Hlavou korupční hydry jsou označovány některé osobnosti obviněné z korupce. To ukazuje, že daný případ korupce má více hlavních aktérů, stejně jako hydra má více hlav. Metafora tak zobrazuje korupci jako fenomén, který je těžké vymýtit, protože se neustále regeneruje a mění své formy (srov. Bratu a Kažoka 2018: 62; Isyaku a kol. 2016: 76).

Zkrocení korupce naznačuje, že korupce je jako divoké, splašené zvíře, které by mělo být dostáno pod kontrolu nebo dokonce ovládnuto. Takové divoké zvíře je nepředvídatelné a obtížně se ovládá, podobně se korupce může projevovat a šířit nečekaným způsobem a těžko se s ní bojuje. Zkrocení korupce symbolizuje snahu o kontrolu a potlačení této síly, která ničí své okolí, a implementaci opatření a strategií, které mají za cíl omezit její šíření a výskyt v různých oblastech společnosti (srov. Isyaku a kol. 2016: 76). Dále pak síť korupce je jako pavučina, která se rozprostírá mezi různými institucemi a jednotlivci, chytá oběti do svých nití a ovlivňuje jejich rozhodnutí a chování. Pavučina je symbolem skryté hrozby a pasti, do které se mohou chytit a zamotat ti, kteří se s ní setkají. Je těžko rozluštitelná a často není viditelná na první pohled, což symbolizuje obtíže odhalení korupčních praktik (srov. Bratu a Kažoka 2018: 61; Negro 2015: 223).

S úplatky v cílové doméně byl spojen v českém prostředí termín kapříci. Ti se stali kódovým jazykem během významného korupčního skandálu ve fotbale. Fotbaloví funkcionáři byli v roce 2003 obviněni z korupce na základě odposlechů. Tento výraz sloužil jako maskování korupčních praktik, které byly běžné mezi manažery, sudími a hráči. Kapřík představoval jednotku v hodnotě 1000 korun a byl používán jako maskování při předávání úplatků či nekalých plateb. Postupem času se příplutí kapříků stalo synonymem pro korupci (Lidovky.cz 2013) a tento termín se zakořenil v českém jazyce jako označení pro nelegální praktiky spojené s úplatkářstvím a podvodem a česká média ho používají dodnes. Podobně média popisovala, že pojem zajíc nebo věta „Jen počkej, zajíci“, které zazněly v odposlouchaných podezřelých rozhovorech bývalého ředitele silničářů, souvisely s úplatkem za zakázku ve vesnici Zaječově. Toto obvinění se nakonec nepotvrdilo, protože podle soudu to byly slabé důkazy, a tato metafora se tedy neuchytila (Rohánková a Blažek 2023).

5.2.5. Přírodní jevy

Korupci lze znázornit také skrze přírodní prvky a jejich vlastnosti. Tak jako řeka, která svým proudem mění krajinu, nebo oheň, který nekontrolovatelně hoří a ničí vše na své cestě, i korupce může přinést rozsáhlé následky. Řeka je symbolem neustálého pohybu

a změny. Spojení korupční řeka proto vyobrazuje korupci jako neustále se šířící a měnící fenomén, který je těžké zastavit, může napájet různé procesy a ovlivňovat sféry společenského života. Hlubina evokuje představu, že korupce je temná a neproniknutelná, obtížná k prozkoumání a pochopení. Symbolizuje tajemství a neznámo (srov. Bratu a Kažoka 2018: 64–65; Isyaku a kol. 2016: 79).

Korupce může být také vnímána jako oheň. Ten je symbolem destrukce a chaosu. Oheň tak vykresluje korupci jako destruktivní sílu, která ničí společnost zevnitř. Plameny sice lze dostat pod kontrolu, ale jen do té doby, dokud se z nich nestane neuhasitelný požár, který ničí vše, co mu stojí v cestě. V takovém případě může být korupce degradující a způsobit vážné škody společnosti, ať už jde o ekonomické ztráty nebo ztrátu důvěry veřejnosti (srov. Chilwa 2007: 100; Isyaku a kol. 2016: 77; Negro 2015: 232). Pokud je korupce připodobněna bahnu, symbolizuje špínu a zkaženost systému. Topení se v bahně úplatků naznačuje, že korupce je jako bahno, které pohlcuje všechno kolem sebe a brání společnosti v postupu. Jde o znečištěné prostředí, které brání spravedlnosti, a když se do něj lidé zapletou, může je zatáhnout do spirály zneužívání moci (srov. Bratu a Kažoka 2018: 64; Isaza a Ossewaarde 2021: 409; Negro 2015: 225, 235). Naopak tanec v bahně naznačuje, že se subjekty zapojené do korupce dokáží ladně pohybovat v prostředí, které je sice nepřehledné a obtížné, ale přesto v něm umí pracovat, ale takový tanec v korupčním bahně na nich zanechá skvrny.

Pokud je zdrojovou doménou stín, korupce je tak spojována s temnotou. Korupce je často skrytá a nenápadná síla, která se schovává v temných zákoutích institucí a společnosti (srov. Isaza a Ossewaarde 2021: 409; Chilwa 2007: 99; Isyaku a kol. 2016: 80; Negro 2015: 229). Podle Bratu a Kažoky (2018: 65) je stín spojován s temnými plochami, které vznikají, když těleso blokuje světlo a může se pojit s metaforou černé barvy (viz dále).

5.2.6. Trasy

Další ze zdrojových domén metafor korupce se zaměřuje na trasy, kterými se korupce šíří a prostupuje společností. Tato oblast metafor zdůrazňuje dynamiku a pohyb korupce. Korupce jako spleť chodeb nebo otevřené cesty rozkrádání představuje přenesená vyjádření, která naznačují složitost a rozmanitost korupčních praktik. Jako při průchodu bludištěm je těžké porozumět korupčnímu chování a odhalit v těchto „chodbách“ jeho praktiky. Obraz těchto chodeb ukazuje na to, že korupce může být třeba i skrytá a složitá a že potírání této problematiky vyžaduje důkladné zkoumání a proniknutí do těchto utajených sítí. Otevřené cesty korupci a rozkrádání představují obraz široce přístupných a běžných korupčních praktik. Těmito cestami lze snadno projít. Toto spojení poukazuje na to, že se korupce stala běžnou součástí společnosti, kde může být tolerována nebo přehlížena (srov. Bratu a Kažoka 2018: 64; Isaza a Ossewaarde 2021: 410–411).

5.2.7. Zábava

Jedno z metaforických znázornění korupce se vztahuje k oblasti zábavy. V této perspektivě je korupce chápána jako forma zábavy, která odkazuje na různé aktivity. Nebyly však nalezeny žádné metafory, které by se pojily přímo se zábavou pro českou kulturu typickou. Korupce je vyobrazena jako sport nebo mocná hra oligarchů. Zde je korupce přisuzována skupině extrémně bohatých a vlivných jednotlivců, kteří ovládají politické, ekonomické nebo sociální procesy ve společnosti. Metafora naznačuje, že tito oligarchové využívají svého vlivu a bohatství k utváření pravidel hry (což znamená změnu zákonů ve vlastní prospěch) a prosazování svých zájmů na úkor ostatních (srov. Isaza a Ossewaarde 2021: 411, 413; Bratu a Kažoka 2018: 64). V českém kontextu může metafora hra na pytláka a hajného odkazovat na dlouhou tradici myslivosti. Myslivci zde mají svá sdružení, která pečují o lesy a starají se o monitorování zvěře a ochranu přírody. Hajný, jako správce lesa a dozorce ochrany přírody, je v mysli mnoha lidí spojován s autoritou a zákonem. Pytláctví je zde chápáno jako nelegální jednání, pytlák se snaží o překonání kontrol a dohledu, který může být prováděn právě hajnými. V kontextu korupce může být tato metafora použita k popisu situací, kdy se korupčníci snaží uniknout zákonným důsledkům, zatímco orgány či jednotlivci se snaží ji odhalit a potrestat.

Pokud je korupce vyobrazena jako sport, může být vnímána jako soutěž, ve které se korupčníci snaží dosáhnout co nejvyššího zisku. Metafora zdůrazňuje strategický a soutěživý aspekt korupce, jelikož se osoby zapojené do korupce chovají jako soupeři, kteří se snaží porazit jeden druhého. Korupce je tak chápána jako proces, ve kterém aktéři soutěží o získání moci, peněz nebo vlivu. Dalo by se to interpretovat také tak, že pokud jsou ve sportu stanovena pravidla a cíle, i v korupci mohou existovat neformální pravidla a strategie, které účastníci používají k dosažení svých cílů (srov. Bratu a Kažoka 2018: 63–64; Chilwa 2007: 97).

5.2.8. Ostatní

Korupci lze znázornit také mnoha dalšími pojmy, které nezapadly do žádné z vymezených zdrojových domén. V českém prostředí je velice často korupce spojována s černou barvou, což symbolizuje její zásadně negativní povahu a téměř beznadějný stav, který nezanechává mnoho prostoru pro změnu. Tato metafora vychází z toho, že černá vyjadřuje nedostatek světla a temnotu (Bratu a Kažoka 2018: 65). Například černá ekonomika označuje nezákonné ekonomické aktivity a výslovně černé peníze se odkazují na utajené zdroje financí získané nezákonným způsobem, který může být spojen s korupčními praktikami. Peníze jsou nazývány černými, protože pocházejí z nelegálních zdrojů, které jsou často mimo zorné pole veřejnosti a zákonů.

S těmito penězi jsou spojeny černé duše – lidé, kteří jsou zkažení a morálně zkompromitovaní v důsledku zapojení se do korupčních činů. Černá duše je spojena

s nízkou morálkou a schopností jednat eticky. Černými ovce jsou jednotlivci nebo organizace, které se odchyľují od přijatých norem ve společnosti a zapojují se do korupčních aktivit. Ovcemi mohou být nazváni proto, že jsou odlišní od ostatních členů společnosti (stáda převážně bílých ovcí). Z etického a náboženského pohledu se černá barva spojuje s temnotou a hříchem, což evokuje představu démonů úplatků a pekelných kruhů korupce, které mohou negativně ovlivnit společnost (Bratu a Kažoka 2018: 65). Peníze se mohou ztratit v černé díře, která odkazuje na korupci jako na neznámý fenomén, který pohlcuje všechny zdroje kolem sebe. Podobně jako černá díra v kosmickém prostoru nezanechává za sebou nic než temnotu. V českém prostředí se černou dírou často nazývá Ukrajina, která se s korupcí dlouhodobě potýká. Proto se aktuálně popisuje, že peníze, které jsou na Ukrajinu v době válečného konfliktu posílány ostatními státy, mohou často končit v této černé korupční díře (srov. Negro 2015: 234).

Korupce jako vlastizrada zase evokuje představu, že korupce není pouze chyba jednotlivce, ale představuje zradu celého státu. Naráží na ztrátu důvěry a loajality vůči vlastní zemi a občanům. Takové chování je vnímáno jako závažné selhání v plnění veřejné služby a ochrany veřejného zájmu. V této metafoře se tedy odkazuje na morální selhání jednotlivců a připomíná, že její důsledky jsou mnohem širší než jen ekonomické škody.

Některé metafory poukazují na korupční praktiky, které mají spojitost s předchozími českými odhalenými korupčními skandály. Například metafora chycen na Ratha odkazuje na jednu z největších českých korupčních kauz, kdy byl středočeský hejtman David Rath chycen policií s krabicí od vína, která obsahovala úplatek ve výši sedmi milionů korun. Tento incident se stal symbolem korupčního jednání politiků a úředníků, kteří zneužívají své postavení pro osobní prospěch. Jméno Rath je dodnes spojeno s korupcí a dalo by se říci, že je jakýmsi symbolem pro korupci v české politice.

6. Diskuse a závěr

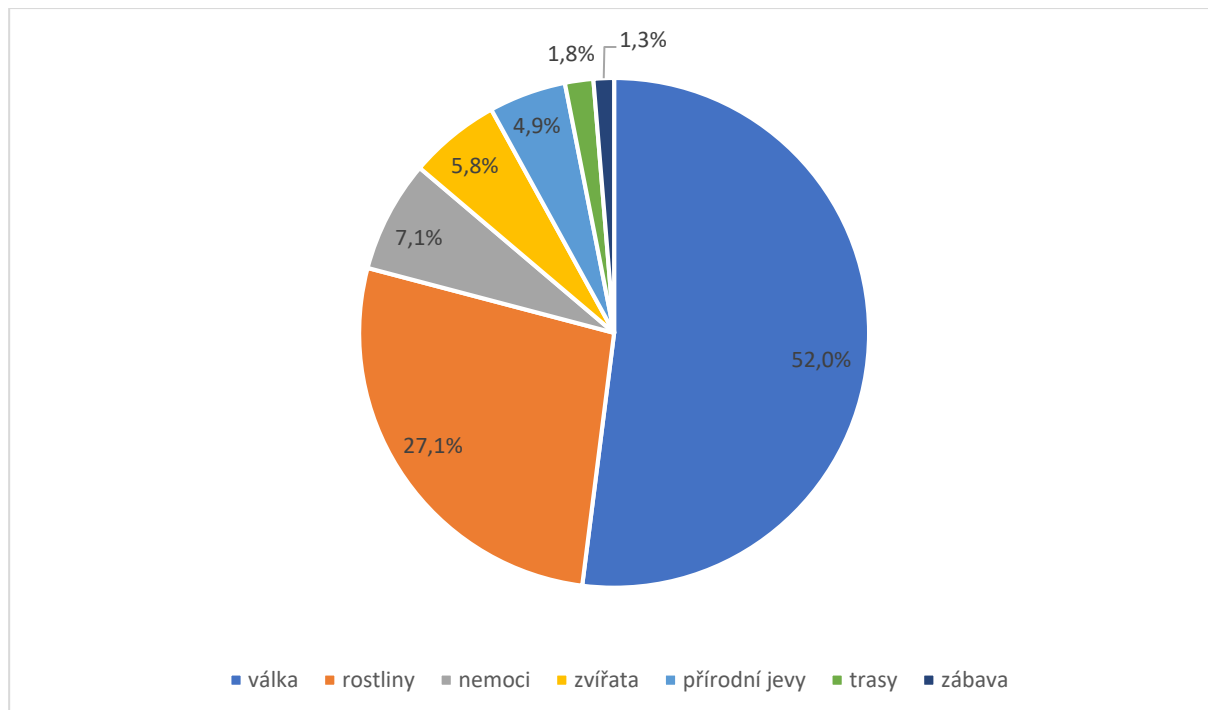
Tento článek zkoumal, jakým způsobem zobrazují česká online média fenomén korupce. Zaměřila jsem se na výskyt metafor, které by mohly přinést hlubší vhléd do toho, jakým způsobem zpravodajci pěti českých nejčtenějších online médií korupci prezentují a předávají tak obraz vnímání korupce české společnosti. Analýza článků zveřejněných během roku 2023 odhalila, že metafory korupce se v online médiích objevují relativně málo. V souboru 2116 článků, ve kterém se vyskytovalo alespoň jedno ze sedmi vytyčených klíčových slov (korupce, úplatkářství, úplatek, klientelismus, nepotismus, zpronevěra a podplácení), byly nalezeny metafory korupce pouze v 13 % (v celkem 280 člancích). Nízký výskyt metafor naznačuje, že se v českých online médiích spíše preferuje přímé pojmenování korupce bez jakékoliv metafory či vysvětlení. Dalo by se proto říci, že novináři předpokládají, že čtenáři chápou pojem korupce bez nutnosti metaforického vyjádření. Tyto výsledky jsou v souladu i s jinými studiemi, které se zabývaly výskytem metafor korupce v médiích. Například jeden z prvních systematických výzkumů v této

oblasti, výzkum Bratu a Kažoky (2018), zjistil, že v sedmi evropských zemích (nezahrnovaly český mediální diskurz) se metafory korupce téměř nepoužívají. Často jsou zde využity metafory jako monstrum, plevel s hlubokými kořeny nebo červ. Může jít ale také o metaforu nákazy, viru nebo například parazita, který otravuje životní prostředí. V českém mediálním diskurzu se klíčové zdrojové domény metafor týkají potřeb bezpečí (válka), přežití (jídlo, rostliny a nemoci), ale také zábavy, přírodních jevů a zvířat. Jako například boj, loupání perníčku, podhoubí korupce, epidemický problém, oblíbený sport politiků, topení se v bahně úplatků nebo chapadla korupční chobotnice.

Pokud bychom chtěli porovnat výskyt sedmi vytyčených zdrojových domén metafor korupce v českém mediálním diskurzu, jednoznačně se nejvíce objevuje metafora korupce je válka (viz graf č. 4 a 5) – tedy důraz na boj proti korupci. Jak bylo vysvětleno výše, tato metafora se využívá ve vysoce zkorumpovaných prostředích, kdy je popisováno, že korupce má potenciál zničit národ. Podle Transparency International (2024) obsadilo Česko v Indexu vnímání korupce za rok 2023 41. příčku ze 180 hodnocených zemí světa. Za průměrem EU tak zaostává o 7 bodů. Jako příčinu tohoto výsledku stanovují autoři dlouhodobou nepřítomnost strategických a programových opatření k potlačení korupce ze strany aktuální vlády i opozice. V médiích se nutnost boje proti korupci může objevovat právě z tohoto důvodu, jelikož v kontextu EU nedosahuje Česká republika uspokojivých výsledků.

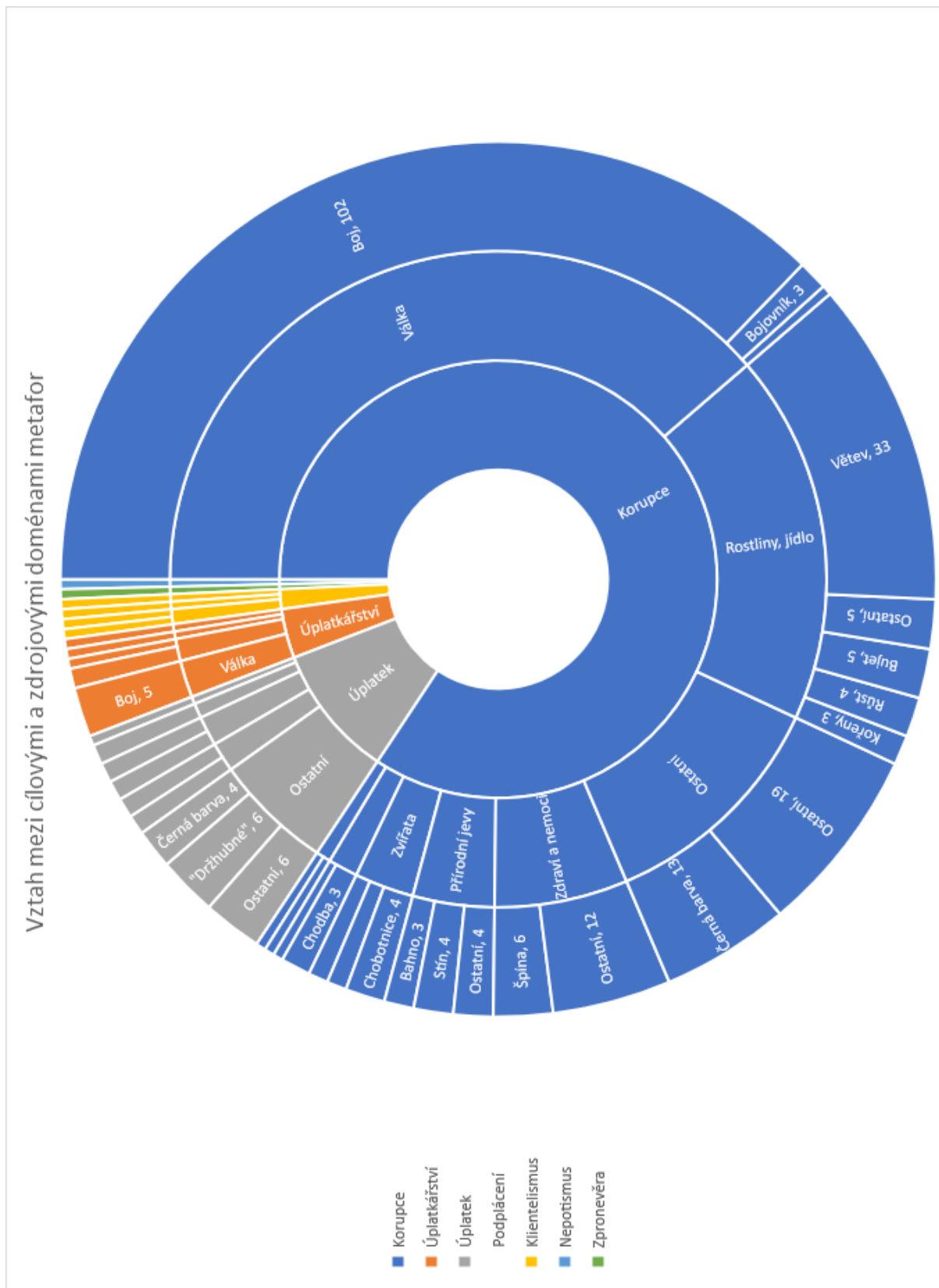
Dalším důvodem může být historický kontext. Během 90. let, po pádu komunistického režimu v České republice, byla korupce považována za zásadní hrozbu pro demokracii (Kupka a Naxera 2023: 8–9). Rychlá transformace na demokratický systém v ekonomické oblasti vytvořila prostor pro korupční praktiky (Školník 2021: 25). Korupce získala významnou pozornost částečně kvůli řadě politických skandálů ve vrcholných sférách, jež byly identifikovány jako projevy korupce (Kupka a Naxera 2023: 8–9). Od té doby byla korupce vnímána jako vážný problém, který brzdí demokratický rozvoj a ekonomiku země. Tento postoj přispěl k formování politické kultury, která ve svých projevech apeluje na potřebu boje s korupcí. Boj proti korupci zmiňují české politické strany a hnutí ve svých volebních manifestech. „V těchto dokumentech je korupce konstruována především jako bezpečnostní problém a je zasazena do kontextu ekonomického a organizovaného zločinu“ (Kupka a Naxera 2023: 7). Na tuto tradici mohou navazovat právě i česká média, která používáním metafory války ilustrují potřebu zavedení opatření proti korupci. To se odráží v častějším užívání příslušných metaforických obrátů v mediálním diskurzu.

Graf 4: Poměr výskytu zdrojových domén metafor ve člancích všech zkoumaných médií

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných z analýzy českých médií z roku 2023

Z grafu č. 5 lze vyčíst, že cílová doména korupce v počtu souvisejících nalezených zdrojových domén jednoznačně převažuje nad cílovými doménami úplatkářství, úplatku, klientelismu, nepotismu, zpronevěry a podplácení (s cílovou doménou podplácení se dokonce nepojí žádné ze zdrojových domén metafor). Je patrné, že tyto cílové domény výrazně zaostávají za doménou korupce. Jen samotné slovo boj spojené s korupcí se v analyzovaných článcích vyskytuje více než stokrát, zatímco ostatní pojmy u jednotlivých cílových domén se objevují pouze v jednotkách případů (viz obrázek č. 1). Tento nerovnoměrný výskyt naznačuje významnou a silnou spojitost mezi korupcí a pojmem boj, který výrazně převažuje nad ostatními asociacemi u této tematiky. Výsledky této analýzy tedy naznačují, že zpravodajci silně využívají metafory spojené se samotným pojmem korupce, zatímco ostatní vytyčená klíčová slova spojená s korupcí jsou méně časté a téměř se k popisu korupčních praktik v mediálním diskurzu nevyužívají.

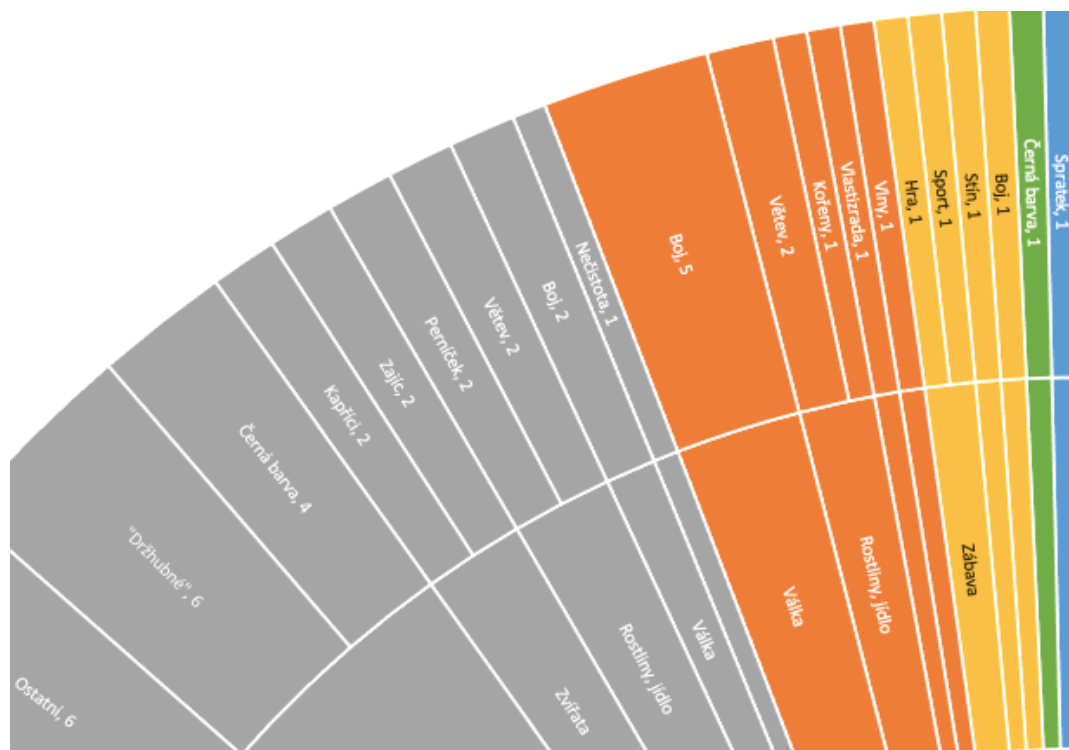
Graf 5: Vztah mezi cílovými a zdrojovými doménami metafor

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných z analýzy českých médií z roku 2023

Vzhledem k velikosti grafu č. 5 je níže přiložen detailnější výstřižek části grafu (graf č. 6), kde je znázorněn počet výskytu jednotlivých zdrojových domén metafor korupce.

Graf 6: Výstřižek části grafu 5

Zdroj: vlastní zpracování z dat získaných z analýzy českých médií z roku 2023

Pro dosažení komplexnějšího porozumění metaforám a více efektivních výsledků při analýze metafor by bylo prospěšné zkoumat metafory v různých zemích a kontextech, abychom mohli pozorovat rozdíly mezi jednotlivými diskurzy. Závěry o mediálním diskurzu v České republice z této studie jsou neúplné bez aktuálního srovnání se situací korupce a její interpretace v médiích v jiných zemích. Důležité je také uvědomit si, že kvalitnější interpretace metafor lze dosáhnout tím, že dané kategorie zdrojových oblastí zkoumají odborníci v dané oblasti, kteří mohou poskytnout hlubší vhled do konkrétních kategorií zdrojových oblastí. Například, pokud se korupce přirovnává k viru, spolupráce s virology umožní detailnější zkoumání vlastností viru a jejich aplikaci na fenomén korupce (viz např. Forsberg a Severinsson 2015). Tímto způsobem můžeme dosáhnout bohatšího a jasnějšího pochopení metaforických vyjádření korupce a jejich významu v různých kontextech. Užitečné by také bylo, pokud by vznikla studie, která by zkoumala, co znamená pojem korupce pro občany dané země. Následně by bylo dobré porovnat, zda je jejich vnímání korupce mediálním diskurzem ovlivněno.

Při srovnání výskytu metafor v komerčních a veřejnoprávních médiích se může zdát, že veřejnoprávní ČT24 publikovala podstatně méně článků, které obsahují klíčová

slova spojená s korupcí a metafory se v nich téměř nevyskytovaly. Avšak je důležité brát v úvahu, že data z ČT24 mohla zkreslit nejasnost ve filtru článků. Tento filtr často nezahrnuje všechny publikované články a zobrazuje pouze posledních 100 článků. Navíc uvádí nesprávná data vydání článků. Proto bylo v tomto médiu složitější články s danými klíčovými slovy dohledat. V kontextu mediální kultury je také důležité poznamenat, že ČT24 často vydává pouze jeden článek na dané téma a aktualizuje ho podle potřeby. Naopak ostatní zkoumaná média často publikují více článků k jedné události nebo tématu, přičemž nové články často opakují informace z předchozích a přidávají jen minimální aktualizace. Tato praktika by mohla vysvětlovat, proč komerční média publikovala mnohem více článků než veřejnoprávní médium. V komerčním prostředí je cílem médií dosáhnout zisku, což může mít vliv na jejich redakční politiku a strategii zveřejňování obsahu. Ziskově orientovaná média se mohou snažit zveřejňovat více článků, aby přilákala co nejvíce čtenářů a zvýšila reklamní příjmy. Tento tlak na objem obsahu a „klikatelnost“ může vést k vydání většího množství článků o určitém tématu, v tomto případě tedy o tématu korupce, než veřejnoprávní média, přičemž se obsah často opakuje.⁵

Dále by se dalo zvážit, zda existuje nějaká tendence ve způsobu prezentace korupčních témat mezi veřejnoprávními a komerčními médii, ať už z hlediska úrovně kritičnosti, neutrality nebo záměrného podbarvování informací. Veřejnoprávní média, jako je v českém prostředí ČT24, se často snaží o dodržení neutrality a objektivitu. Použití metafor může vnést subjektivní prvky redaktorů do obsahu a může být vnímáno jako snaha o ovlivnění veřejného mínění. Použití silných až hyperbolických metaforických výrazů by mohlo objektivitu ohrozit. Z těchto důvodů mohou být veřejnoprávní média opatrnější v používání metafor ve svém obsahu, zatímco komerční média se k nim mohou obracet častěji, jelikož jejich snahou je zaujetí svého publika a vyvolání emocionální reakce, a to například díky použití silných metaforických výrazů. Komerční média se snaží nalákat čtenáře už díky svým poutavým titulům, které jsou stěžejní pro zaujetí. Proto se metaforické obraty objevují hlavně na samém začátku článků, především tedy v perexu. Komerční média takto cílí na čtenáře z hlediska zisku a konkurenceschopnosti.

Po identifikaci cílových a zdrojových domén metafor korupce by bylo dobré se zaměřit na důsledky metaforických sdělení, která média předávají. Existují metafory, které se jeví jako méně konfrontační, a ve veřejném diskurzu se objevují různé nuance postojů ke korupci. Je ale evidentní, že většina slovních spojení pro korupci se vyznačuje značnou mírou negativitu. Vnímání korupce je úzce spjato s koncepty jako zlo, válka, špinavost, bahno, temnota a nebezpečí. Metafory, které korupci přisuzují podobu entity či osoby, ji dále specifikují jako chobotnici nebo hydru s mnoha hlavami.

---

⁵ Také je důležité zmínit, že při zpracování dat z online média iDNES.cz jsem čerpala jen z dostupných článků. Na serveru iDNES.cz existuje také placený obsah ve formě prémiových článků, které jsem nezkoumala.

Někdy není diskurz nezbytně negativní, může být spíše rezignovaný, normalizující nebo akceptující korupci jako běžný aspekt chování v rámci veřejného a politického prostoru (např. korupční kultura). To ale není zcela běžné. I v těchto metaforách je ale tón spíše sarkastický než omluvný. Příkladem jsou metafory hry (př. mocná hra oligarchů), oblíbeného sportu, nebo např. jídla (požívání veřejných prostředků, loupání perníčku), kdy by se mohlo zdát, že se s korupcí zachází jako se zábavou. I když metafory hry a jídla na první pohled znevažují vážnost korupce, ve skutečnosti poukazují na její destruktivní dopady – požívání veřejných peněz je neospravedlnitelná činnost. Sarkasmus, s nímž se v metaforách setkáváme, je sice obranný mechanismus, ale může vést k cynismu a nečinnosti (viz Isaza a Ossewaarde 2021). V případě metafor korupce jako nemoci je ale znát apel na nutnost vyléčení tohoto společenského neduhu. Je však nutné vědět, jakou část „společenského těla“ léčit.

Jedním z hlavních již výše zmíněných argumentů je, že metafory nejen odhalují, ale i zakrývají určité významy a atributy korupce, což vede k vytváření slepých míst. V mnoha novinových článcích, kde se vyskytuje některé z klíčových slov spojené s korupcí, je termín korupce často používán bez dalšího vysvětlení, jako by se jednalo o přirozený jev (Bratu a Kažoka 2018: 65). Když se v textech objevují metafory, bývají často velmi výrazné: korupce je spojována s pachem, šířící se epidemií nebo je vyobrazena jako mýtické monstrum. Metaforický jazyk se proto častěji objevuje přímo v perexech článků, aby negativně zdůraznil vlastnosti korupce. Můžeme se tedy stejně jako Bratu a Kažoka (2018: 65) domnívat, že metaforické obrazy objevující se v médiích zůstávají v mysli čtenářů a kdykoli se poté čtenáři setkají s termínem korupce, vnímají ji stejně či podobně zabarveně. Tento termín samotný pak vyvolává negativní reakci, protože už samo označení něčeho jako korupce vzbuzuje emoce rozhořčení a mobilizace k boji proti ní. Metafory spojené s korupcí slouží jako prostředek pro vyjádření těchto emocí.

Většina metafor, které studie odhalila, má silně negativní a emotivní podtext. To však může skrývat komplexnost korupce a ztěžovat hledání účinných řešení. Analýzy diskurzů o korupci odhalují zvláštní fenomén: lidé v postižených společnostech často vnímají korupci jako bezohlednou sílu, za kterou nikdo nenese zodpovědnost. Chybí individuální aktér, viník, na kterého by se dala svalit odpovědnost. Ta se tak rozměňuje a jednotlivci jsou bez možnosti cokoli změnit. Tento pocit bezmoci představuje překážku v boji proti korupci. Ztěžuje navrhování a implementaci efektivních opatření, jelikož uvažování v termínech nemoci, moru nebo války spíše svádí k hledání „léků“ nebo „vítězství“ než k budování funkčních právních a institucionálních mechanismů (Isaza a Ossewaarde 2021: 413). Tato skutečnost může mít mnoho důsledků od obtížného prosazování právních a institucionálních změn, nízké motivace k aktivnímu boji proti korupci, po pocity bezmoci a frustrace mezi občany. Z toho vyplývá, že je potřeba zavést větší konkrétnost v mediálním diskurzu vzhledem k tomu, jakým způsobem o korupci hovoříme. Novináři by si měli být vědomi rizik, které s sebou přináší používání metafor

o korupci. Měli by se snažit o vyvážené a komplexní zobrazování korupce a zprostředkovávat různé perspektivy a úhly pohledu.

Literatura

- Birch, S., Allen, N.J. a Sarmiento-Mirwaldt, K. 2017. "Anger, Anxiety and Corruption Perceptions: Evidence from France." *Political Studies* 65 (4): 893–911. <https://doi.org/10.1177/0032321717691294>
- Bratu, R. a Kažoka, I. 2018. "Metaphors of corruption in the news media coverage of seven European countries." *European Journal of Communication* 33 (1): 57–72. <https://doi.org/10.1177/0267323117750695>
- Breit, E. 2010. "On the (Re)Construction of Corruption in the Media: a Critical Discursive Approach." *Journal of Business Ethics* 92 (4): 619–635. <https://doi.org/10.1007/s10551-009-0177-y>
- Brooks, R.C. 1909. "The Nature of Political Corruption." *Political Science Quarterly* 24 (1): 1–22. <https://doi.org/10.2307/2141078>
- Chiluwa, I. 2007. "Metaphors of power and corruption in media discourse." *Journal of Arts and Education* 2 (1): 95–110.
- Collier, M.W. 1999. "Explaining Political Corruption: An Institutional-Choice Approach." *Columbia University*. [online]. [cit. 4. 2. 2024]. Dostupné na: <https://ciaotest.cc.columbia.edu/isa/com01/>
- de Vaal, A. a Ebben, W. 2011. "Institutions and the Relation between Corruption and Economic Growth." *Review of Development Economics* 15 (1): 108–123. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9361.2010.00596.x>
- Forsberg, P.B. a Severinsson, K. 2015. "Exploring the virus metaphor in corruption theory: Corruption as a virus?" *Ephemera Journal* 15 (2): 453–463.
- Gibbs, R.W. 1992. "When Is Metaphor? The Idea of Understanding in Theories of Metaphor." *Poetics Today* 13 (4): 575–606. <https://doi.org/10.2307/1773290>
- Graycar, A. 2015. "Corruption: Classification and analysis." *Policy and Society* 34 (2): 87–96. <https://doi.org/10.1016/j.polsoc.2015.04.001>
- Happer, C. a Philoa, G. 2013. "The Role of the Media in the Construction of Public Belief and Social Change." *Journal of Social and Political Psychology* 1 (1): 321–336. <https://doi.org/10.5964/jspp.v1i1.96>
- Heywood, P. 2018. *Routledge Handbook of Political Corruption*. London: Routledge.
- Isaza, C. a Ossewaarde, R. 2021. "Corruption in Public Discourses: a Comparison Between Colombian and European Metaphors." *Public Integrity* 23 (4): 401–425. <https://doi.org/10.1080/10999922.2021.1881299>
- Isyaku, H., Hasan, H., a Kunalan, R. 2016. "A Study on the Use of Corruption Metaphors in the Online Media of Nigeria, Iraq and Malaysia." *Journal of Applied Linguistics and Language Research* 3 (7): 68–84.
- Karklins, R. 2015. *The System Made Me Do It: Corruption in Post-Communist Societies*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315698939>
- Kaufmann, D. 1997. "Corruption: The Facts." *Foreign Policy* (107): 114–131. <https://doi.org/10.2307/1149337>
- Kupka, P. a Naxera, V. 2023. "Looking Back on Corruption: Representations of Corruption and Anti-corruption in Czech Party Manifestos between 1990–2017." *Sociální studia/Social Studies* 20 (7): 7–28. <https://doi.org/10.5817/SOC2023-33476>
- Kuru, D. 2022. "Perspective Chapter: From Ancient Times to Modern World – Corruptus." *IntechOpen*. 7. 11. 2020. [online]. [cit. 4. 3. 2024]. Dostupné na: <https://www.intechopen.com/chapters/84674>, 4. 3. 2024
- Kövecses, Z. 2002. *Metaphor: a Practical Introduction*. New York: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195145113.001.0001>
- Lakoff, G. a Johnson, M. 2002. *Metaforý, kterými žijeme*. Brno: Host.

- Lakoff, G. a Turner, M. 1989. *More than Cool Reason*. Chicago: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226470986.001.0001>
- Lancaster, T.D. a Montinola, G.R. 2001. "Comparative Political Corruption: Issues of Operationalization and Measurement." *Studies in Comparative International Development* 36 (3): 3–28. <https://doi.org/10.1007/BF02686202>
- Ledeneva, A., Bratu, R. a Köker, P. 2017. "Corruption Studies for the Twenty-First Century: Paradigm Shifts and Innovative Approaches." *Slavonic and East European Review* 95 (1): 1–20. <https://doi.org/10.5699/slaveasteurorev2.95.1.0001>
- Lidovky.cz. 2013. "Slovníček pro korupčníky: v Česku jsou to kapři, jinde fazolky pro děti." *Lidovky.cz*. 20. 7. 2013. [online]. [cit. 27. 3. 2024]. Dostupné na: https://www.lidovky.cz/relax/zajimavosti/kaprici-a-kavicka-aneb-jazyk-korupce.A130720_110213_ln-zajimavosti_kys
- Liu, C. a Chen, C. 2020. "Testing the Determinants of Corruption from Multiple Theoretical Lenses: The Case of the U.S. States." *KDI School of Public Policy and Management* (36): 1–23.
- Lucey, B.M., Kumar, S. a Sureka, R. 2023. "Corruption in finance research: The state of art and future research agenda." *Journal of Economic Criminology* 2023 (1): 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2023.100001>
- Morris, S.D. 2011. "Forms of Corruption." *CESifo DICE Report* 9 (2): 10–14.
- Mungiu-Pippidi, A. a Heywood, P.M. 2020. *A Research Agenda for Studies of Corruption*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781789905007>
- Negro, I. 2015. "'Corruption is Dirt': Metaphors for Political Corruption in the Spanish Press." *Bulletin of Hispanic Studies* 92 (3): 213–238. <https://doi.org/10.3828/bhs.2015.15>
- Nordquist, R. 2020. "Source Domain in Conceptual Metaphor." *ThoughtCo*. 12. 2. 2020. [online]. [cit. 20. 3. 2024]. Dostupné na: <https://www.thoughtco.com/source-domain-conceptual-metaphors-1692115>
- Nye, J.S. 1967. "Corruption and Political Development: a Cost-Benefit Analysis." *The American Political Science Review* 61 (2): 417–427. <https://doi.org/10.2307/1953254>
- Philo, G. 2008. "Active audiences and the construction of public knowledge." *Journalism Studies* 9 (4): 535–544. <https://doi.org/10.1080/14616700802114217>
- Rábová, T. 2011. "K mnohoznačnosti mediálního diskurzu / on polysemy of media discourse." *Sborník Národního muzea v Praze* 56 (3–4): 17–22.
- Rohánková, E. a Blažek, V. 2023. "Šéf silničářů bez trestu. Jednal divně, úplatek se ale neprokázal, řekl soud." *Seznam Zprávy*. 20. 4. 2023. [online]. [cit. 19. 10. 2023]. Dostupné na: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-sef-silnicaru-bez-trestu-jednal-divne-uplatek-se-ale-neprokazal-rekl-soud-229723>
- Rothstein, B. 2013. "Corruption and Social Trust: Why the Fish Rots from the Head Down." *Social Research* 80 (4): 1009–1032. <https://doi.org/10.1353/sor.2013.0040>
- Státní zdravotní ústav (nedatováno). Mor. [online]. [cit. 27. 3. 2024]. Dostupné na: <https://www.nzip.cz/clanek/1162-mor>
- Steen, G.J. 2002. "Identifying Metaphor in Language: a Cognitive Approach." *Style* 36 (3): 386–406.
- Školník, M. 2021. "Korupce v České republice – dosavadní stav bádání." *Acta Politologica* 13 (2): 22–38. https://doi.org/10.14712/1803-8220/31_2020
- Štětka, V. 2022. 2022 Digital News Report: Czech Republic. *Reuters Institute, University of Oxford*. 15. 5. 2022. [online]. [cit. 1. 4. 2023]. Dostupné na: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2022/czech-republic>
- Štětka, V. 2023. 2023 Digital News Report: Czech Republic. *Reuters Institute, University of Oxford*. 14. 5. 2023. [online]. [cit. 11. 10. 2023]. Dostupné na: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023/czech-republic>

- Transparency International. 2024. *Česko stále zaostává za průměrem EU, ukazuje Index vnímání korupce*. 30. 1. 2024. [online]. [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné na: <https://www.transparency.cz/cpi2023/>
- Tänzler, D., Maras, K. a Giannakopoulos, A. 2012. "The Social Construction of Corruption in Europe: An Introduction." In: D. Tänzler a K. Maras (a kol.). *The Social Construction of Corruption in Europe*. London: Ashgate, 1–41.
- Voříšek, M. 2004. "George Lakoff, Mark Johnson: Metafory, kterými žijeme." *Sociologický časopis* 40 (1–2): 229–232.